

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIOLOGIJO

Katjuša TOMAŽIČ

**ODNOS MLADOSTNIKOV DO ŽIVALI IN KAKO GA
VKLJUČITI V IZOBRAŽEVALNI PROCES**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIOLOGIJO

Katjuša TOMAŽIČ

**ODNOS MLADOSTNIKOV DO ŽIVALI IN KAKO GA VKLJUČITI V
IZOBRAŽEVALNI PROCES**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**ADOLESCENTS' ATTITUDE TOWARD ANIMALS AND HOW TO
INCLUDE IT INTO EDUCATIONAL PROCESS**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek študija biologije (univerzitetni program).

Raziskava je bila opravljena na Srednji šoli za gostinstvo in turizem, Ljubljana, Srednji ekonomski šoli Ljubljana, Ljubljana in Gimnaziji Poljane, Ljubljana.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Tatjano Verčkovnik, za somentorico asist. dr. Natašo Siard, za recenzentko pa prof. dr. Barbaro Bajd.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Boris BULOG
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo

Članica: prof. dr. Tatjana VERČKOVNIK
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo

Članica: asist. dr. Nataša SIARD
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: prof. dr. Barbara BAJD
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Datum zagovora: 26. 9. 2008

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Katjuša Tomažič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Dn
- DK 179.3-053.6(043.2)=163.6
- KG mladostniki/odnos do živali/izobraževanje/izobraževalni proces/ankete/Slovenija
- AV TOMAŽIČ, Katjuša
- SA VERČKOVNIK, Tatjana (mentorica)/SIARD, Nataša (somentorica)
- KZ SI-1000 Ljubljana, Večna pot 111
- ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo
- LI 2008
- IN ODNOS MLADOSTNIKOV DO ŽIVALI IN KAKO GA VKLJUČITI V
IZOBRAŽEVALNI PROCES
- TD Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
- OP VIII, 58 str., 22 pregl., 21 sl., 2 pril., 34 vir.
- IJ sl
- JI sl/en
- AI Živali so pomemben del našega življenja. V diplomskem delu smo želeli ugotoviti, kakšen je odnos mladostnikov do živali, kaj vse vpliva na ta odnos in kako odnos vključiti v izobraževalni proces. Metoda preučitve odnosa do živali je temeljila na anketi, v kateri je sodelovalo 264 dijakov in dijakinj prvih letnikov treh programsko različnih srednjih šol v ljubljanski regiji, stanujočih v mestu in izven mesta, metoda vključevanja odnosa do živali v izobraževalni proces pa na rezultatih ankete, pregledu rezultatov dosedanjih raziskav in lastnih izkušnjah ter opažanjih avtorice pri opravljanju pedagoške prakse. Rezultati raziskave so pokazali, da je splošen odnos mladostnikov do živali srednji (na lestvici slab, srednji, dober) in da mladostniki ne izberejo vedno enakega ranga odgovorov (kruš/brezbrižen, racionalen, čustven, izjemno čustven). Na odnos do živali vpliva spol, ne vplivajo pa okolje, v katerem živijo, šola, starost in lastništvo ljubljencev. Vplivi teh dejavnikov so bolj vidni v odnosu do prostoživečih, rejnih in poskusnih živali kot v odnosu do ljubljencev. Odnos do prvih je dokaj slab pri vseh demografskih podskupinah in je slabši kot odnos do ljubljencev. Ker poleg tega tudi mladostniški sistem vrednot kaže na nepomembnost odnosa ljudi do živali, priporočamo v izobraževalnem procesu uporabo metod, ki bi vodile v izboljšanje odnosa do živali. Pri tem je pomembno, da na prvo mesto postavimo dobrobit živali in da učencem in dijakom poleg učiteljev pomagajo in dajejo zgled tudi starši. Kot pri ostalih šolskih predmetih in vsebinah so tudi tu smiselne nagrade za prizadevanje za živali in posebna pozornost učencem, ki so do živali kruti ali pa ne kažejo zanimanja zanje.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Dn
- DC 179.3-053.6(043.2)=163.6
- CX adolescents/attitude toward animals/education/educational process/questionnaires/
Slovenia
- AU TOMAŽIČ, Katjuša
- AA VERČKOVNIK, Tatjana (supervisor)/SIARD, Nataša (co-supervisor)
- PP SI-1000 Ljubljana, Večna pot 111
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Biology
- PY 2008
- TI ADOLESCENTS' ATTITUDE TOWARD ANIMALS AND HOW TO INCLUDE
IT INTO EDUCATIONAL PROCESS
- DT Graduation thesis (University studies)
- NO VIII, 58 p., 22 tab., 21 fig., 2 ann., 34 ref.
- LA sl
- AL sl/en
- AB Animals are important part of our lives. The purpose of this graduation thesis was to determine adolescents' attitude to animals, the factors shaping the attitude and how to include it into educational process. The first part of the research was conducted with the use of questionnaire based on study sample of 264 first-year students of both sexes from three different high schools in Ljubljana region living both in the urban and rural areas. Based on the results of the questionnaire, the previous researches and the author's own experiences and observations during practical work the methods of inclusion of the attitude to animals into educational process were introduced. The research results showed the general adolescents' attitude to animals is medium (on the scale bad, medium, good). Adolescents do not always choose the same range of answers (cruel/indifferent, rational, emotional, extremely emotional). The attitude to animals is influenced by sex, but not by living environment, school, age and pet ownership. The influence is more emphasized in the attitude to wild, farm and experimental animals than in the attitude to pets. In addition, the attitude to pets is better in all demographic groups and better when compared to the attitude to wild, farm and experimental animals. Since the adolescents' value system also showed the insignificance of the people's attitude to animals in general, we recommend the use of certain educational methods, which would improve the attitude to animals. It should be considered to give priority to the animal welfare and it is important to help and to provide the good example for the students both by the teachers and the parents. Like in other school subjects and contents the teaching of attitude to animals might also require the awards for the effort and special attention to the students, who either are not interested in animals or are cruel to animals.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo tabel	VI
Kazalo slik	VII
Kazalo prilog	VIII
1 UVOD	1
1.1 CILJI RAZISKAVE	2
1.2 HIPOTEZE	2
2 DOSEDANJE RAZISKAVE ODNOSA DO ŽIVALI IN VKLJUČENOSTI ODNOSA DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES	3
2.1 ZGODOVINA ČLOVEKOVEGA ODNOSA DO ŽIVALI	3
2.2 POMEN PRISOTNOSTI ŽIVALI ZA OTROKOV RAZVOJ IN ZA RAZVOJ POZITIVNEGA ODNOSA DO ŽIVALI	4
2.3 ODNOS DO ŽIVALI	6
2.4 ŽIVALI IN PRAVNI PREDPISI	8
2.5 POVEZANOST NASILJA NAD ŽIVALMI Z NASILJEM NAD LJUDMI	9
2.6 VKLJUČEVANJE ODNOSA DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES IN KAJ S TEM DOSEŽEMO	10
3 MATERIALI IN METODE	13
3.1 ANKETNI VPRAŠALNIK	13
3.2 IZVEDBA ANKETE IN POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV	15
3.3 ISKANJE METOD ZA IZBOLJŠANJE MLADOSTNIŠKEGA ODNOSA DO ŽIVALI	15
3.4 VZOREC	16
4 REZULTATI	18
4.1 PORAZDELITEV ANKETNIH ODGOVOROV	18
4.2 PRIMERJAVA ANKETNIH ODGOVOROV MED RAZLIČNIMI DEMOGRAFSKIMI PODSKUPINAMI	35
4.3 PRIMERJAVA ODGOVOROV ANKETIRANCEV Z LJUBLJENCI IN TISTIHI BREZ LJUBLJENCEV	39
4.4 DOSLEDNOST ANKETIRANCEV PRI ODGOVARJANJU NA VPRAŠANJA	40
4.5 PREDLOGI, KAKO VKLJUČITI ODNOS DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES	42
4.6 NA KAJ MORA UČITELJ OZIROMA PROFESOR PAZITI PRI POUČEVANJU DOBREGA ODNOSA DO ŽIVALI	44
4.7 ODGOVORI NA HIPOTEZE	45
5 RAZPRAVA IN SKLEPI	48
5.1 RAZPRAVA	48
5.1.1 Mladostniki in vrednote	49
5.1.2 Mladostniki in ljubljenci	49
5.1.3 Mladostniki in prostoživeče ter „komercialne“ živali	50
5.1.4 Mladostniki in tip odnosa do živali	51
5.1.5 Vključevanje dobrobiti živali in odnosa do živali v izobraževalni proces in življenje ljudi	51
5.2 SKLEPI	52
6 POVZETEK	53
7 VIRI	54
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO TABEL

	str.
Tabela 1: Porazdelitev vrednot po pomembnosti.....	19
Tabela 2: Porazdelitev anketirancev glede na to, katero vrsto ali drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca imajo doma.....	20
Tabela 3: Primernost hrane, s katero anketiranci hranijo svoje ljubljence, glede na vrsto oziroma drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca.....	22
Tabela 4: Primernost časa, ki ga anketiranci namenijo svojim ljubljencem, glede na vrsto oziroma drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca	22
Tabela 5: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 6. vprašanje: „Žival ne sme s tabo na počitnice. Kaj storiš?“.....	23
Tabela 6: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 7. vprašanje: „Tvoja žival je nenačrtovano breja. Kaj storiš?“.....	24
Tabela 7: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 8. vprašanje: „Tvoja žival je zbolela, operacija pa je zelo draga, vendar brez nje žival verjetno ne bo preživel. Kaj storiš?“.....	25
Tabela 8: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 9. vprašanje: „Žival je uničila tvojo precej drago majico. Kaj storiš?“.....	26
Tabela 9: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 10. vprašanje: „Tvoja žival je poginila. Kaj storiš?“.....	26
Tabela 10: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 11. vprašanje: „Opaziš človeka, ki surovo ravna z živaljo. Kaj storiš?“.....	27
Tabela 11: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 12. vprašanje: „Kakšno je tvoje mnenje o primernosti transporta živali za zakol?“.....	28
Tabela 12: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 13. vprašanje: „Ob cesti si našel ranjeno žival. Kaj storiš?“.....	29
Tabela 13: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 14. vprašanje: „Tvoje mnenje o gojenju živali za krzno?“.....	30
Tabela 14: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 15. vprašanje: „Tvoje mnenje o izvajanju poskusov na živalih s strani kozmetičnih in farmacevtskih podjetij?“.....	31
Tabela 15: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 16. vprašanje: „Sosedov pes laja tudi ponoči. Kaj storiš?“.....	32
Tabela 16: Porazdelitev anketirancev glede na to, ali odgovor spada v rang 1, 2, 3 ali 4.....	33
Tabela 17: Vpliv demografskih dejavnikov na razporeditev vrednote „Dober odnos vseh ljudi do živali“.....	35
Tabela 18: Vpliv demografskih dejavnikov na primernost hrane in ljubljencu namenjenega časa.....	36
Tabela 19: Vpliv demografskih dejavnikov na odnos mladostnikov do njihovih domačih ljubljencev (anketna vprašanja 6-10).....	37
Tabela 20: Vpliv demografskih dejavnikov na odnos mladostnikov do ljubljencev drugih ljudi, prostoživečih živali in živali, ki jih človek izkorišča za prehrano, krzno, laboratorijske teste (anketna vprašanja 11-16).....	38
Tabela 21: Vpliv prisotnosti oz. odsotnosti domačega ljubljenca na razporeditev vrednote „Dober odnos vseh ljudi do živali“ in na odgovore na vprašanja 11-16.....	40
Tabela 22: Korelacija med pari odgovorov.....	41

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev po spolu.....	16
Slika 2: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev po starosti	17
Slika 3: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na to, katero šolo obiskujejo.....	17
Slika 4: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na okolje, v katerem živijo.....	18
Slika 5: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na to, ali imajo ljubljenca ali ne.....	19
Slika 6: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, katero vrsto ali drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca imajo.....	21
Slika 7: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, s kakšno hrano hranijo svoje domače ljubljence glede na potrebe ljubljenca.....	22
Slika 8: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, koliko časa namenijo ljubljencu glede na potrebe ljubljenca.....	23
Slika 9: Grafični prikaz prazdelitve anketirancev glede na odgovore na 6. vprašanje: „Žival ne sme s tabo na počitnice. Kaj storiš?“.....	24
Slika 10: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 7. vprašanje: „Tvoja žival je nenačrtovano breja. Kaj storiš?“.....	25
Slika 11: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 8. vprašanje: „Tvoja žival je zbolela, operacija pa je zelo draga, vendar brez nje žival verjetno ne bo preživela. Kaj storiš?“.....	25
Slika 12: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 9. vprašanje: „Žival je uničila tvojo precej drago majico. Kaj storiš?“.....	26
Slika 13: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 10. vprašanje: „Tvoja žival je poginila. Kaj storiš?“.....	27
Slika 14: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 11. vprašanje: „Opaziš človeka, ki surovo ravna z živaljo. Kaj storiš?“.....	28
Slika 15: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 12. vprašanje: „Kakšno je tvoje mnenje o primernosti transporta živali za zakol?“.....	29
Slika 16: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 13. vprašanje: „Ob cesti si našel ranjeno žival. Kaj storiš?“.....	30
Slika 17: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 14. vprašanje: „Tvoje mnenje o gojenju živali za krzno?“.....	31
Slika 18: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 15. vprašanje: „Tvoje mnenje o izvajanju poskusov na živalih s strani kozmetičnih in farmacevtskih podjetij?“.....	32
Slika 19: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na 16. vprašanje: „Sosedov pes laja tudi ponoči. Kaj storiš?“.....	33
Slika 20: Grafični prikaz porazdelitve odgovorov v range 1-4 med anketiranci z domačimi ljubljenci (vprašanja 6-10).....	34
Slika 21: Grafični prikaz porazdelitve odgovorov, ki se nanašajo na prostoživeče in komercialne živali, v range 1-4 (vprašanja 11-16).....	34

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketa

Priloga B: Primer učnega lista

1 UVOD

Veliki Mahatma Gandhi, voditelj indijskega gibanja za neodvisnost in zagovornik nenasilnega odpora, je nekoč rekel: »Napredek in moralni razvoj naroda lahko izmerimo z njegovim odnosom do živali.«, znani dramatik George Bernard Shaw pa: »Najhujši greh v odnosu do živali ni v sovraštvu, ampak v brezbržnosti.« Odnos mladostnikov do živali je tema, ki je bila v preteklosti v Sloveniji precej zapostavljena, prav tako pa so bile zapostavljene potrebe oziroma dobrobit živali. Odnos do živali je pomemben pokazatelj odnosa mladih ljudi do narave, okolja in nenazadnje tudi do soljudi, zato je pomembno, da se ga razišče in da se ugotovi, kako in če se ga da popraviti oziroma izboljšati. S tem pa bi se izboljšale tudi razmere za živali.

Vsak otrok in mladostnik bi moral biti med procesom izobraževanja in tudi v domačem okolju deležen prave vzgoje in bi moral pridobiti prave podatke, na podlagi katerih bi do živali razvil pravilen odnos. Poznati bi moral potrebe svojih domačih ljubljencev, prostoživečih živali ter živali, ki jih človek izkorišča za prehrano, krzno, poskuse, zabavo, ... (t.i. »komercialnih« živali). Idealno bi bilo, da bi mlad človek že v šoli (pri pouku biologije, pa tudi pri ostalih šolskih predmetih) dobil ustrezne informacije, kako skrbeti za svojega ljubljence, kako se vesti do prostoživečih živali, kadar pride v stik z njimi, da je potrebno zaščititi ogrožene vrste živali ter ogrožene ekosisteme in kako poskrbeti za dobrobit in olajšati življenje živalim, ki jih gojimo za prehrano. Prav tako bi bilo dobro, da bi mladostnik skozi izobraževanje in vzgojo pridobil občutek, da v resnici ljudje ne potrebujemo krzna, cirkusov z živalmi in da je večina laboratorijskih poskusov na živalih nepotrebnih.

Deloma lahko pravilen odnos do živali otroku privzgojijo že starši. Seveda morajo biti sami dovolj dobro seznanjeni z dobrobitjo živali in z načinom, kako otroku približati živali. Ker večina staršev s tem ni ustrezno seznanjena, je pomembno, da bi imeli dostop do ustrezne literature in da bi dobivali vabila na različne tečaje in delavnice na temo »otroci in živali«. Svoj delež pri vzgoji otroka v odraslega človeka z odgovornim odnosom do živali pa mora prispevati šola. Začeti je treba že v vrtcu, kontinuirana vzgoja pa mora

potekati pri vseh predmetih skozi vseh devet let osnovne šole in se nadaljevati še v srednji šoli.

Pri približevanju živali človeku pa ne smemo pozabiti na dobrobit tistih živali, ki sodelujejo v samem procesu približevanja. Med opravljanjem pedagoške prakse na osnovni šoli sem opazila, da je bilo otrokom izredno všeč, ko sem jim v razred prinesla in predstavila živo želvo rdečevratko, vendar pa je bilo tudi očitno, da se žival med petindvajsetimi otroci ni dobro počutila, saj se jim je umikala. Pomembno je, da se najde način, kako spodbuditi pri otroku navdušenje nad živalmi in željo po znanju o živalih, hkrati pa tudi čut za odgovornost do živali ter razumevanje njihovih potreb.

1.1 CILJI RAZISKAVE

Cilji naše raziskave so bili:

- ugotoviti, kakšen je odnos mladostnikov do živali,
- ugotoviti, ali je odnos do domačih ljubljencev drugačen kot odnos do rejnih, poskusnih in prostoživečih živali,
- ugotoviti, ali na odnos mladostnikov do živali vplivajo mladostnikov spol, okolje, v katerem živi, vrsta šole, ki jo obiskuje, in to, ali ima ljubljenca ali ne,
- na podlagi rezultatov raziskave predlagati metode, s katerimi bi lahko učitelji v osnovnih in srednjih šolah še izboljšali odnos mladostnikov do živali.

1.2 HIPOTEZE

H1: Odnos mladostnikov do živali je srednji (na ocenjevalni lestvici slab, srednji, dober).

H2: Odnos mladostnikov do domačih ljubljencev je boljši kot odnos mladostnikov do »komercialnih« ter do prostoživečih živali.

H3: Čustven odnos, racionalen odnos, krut odnos in odnos, pri katerem mladostniki dajejo prednost živalim pred ljudmi, se med populacijo mladostnikov kažejo v enakomernih deležih.

H4: Na odnos mladostnikov do živali vpliva mladostnikov spol, okolje, v katerem živi (stanuje), vrsta šola, ki jo obiskuje (šolsko okolje) in starost.

H5: Če primerjamo odnos do živali mladostnikov brez ljubljencev in tistih z ljubljenci, je odnos slednjih precej boljši.

H6: Mladostniki med odgovori na vprašanja izbirajo vedno odgovore, ki spadajo v isti rang.

H7: Obstajajo različne metode, s katerimi lahko učitelji pomagajo mladostnikom izboljšati odnos do živali.

2 DOSEDANJE RAZISKAVE ODNOSA DO ŽIVALI IN VKLJUČENOSTI ODNOSA DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES

2.1 ZGODOVINA ČLOVEKOVEGA ODNOSA DO ŽIVALI

Naš odnos do živali je zapleten in je pogojen s tem, kako dojemamo sami sebe in svoj obstoj. Živali smo oboževali in jih (v nekaterih kulturah) še vedno obožujemo kot bogove, imeli smo jih in jih še imamo za zle duhove, trdimo, da imajo duše, lahko pa so za nas tudi stroji brez mišljenja in čustvovanja. Nekatera ljudstva so jih in jih še vedno z globokim spoštovanjem ubijajo izključno za prehrano, drugje pa obstaja športni lov, kjer na tisoče živali pobijejo zgolj iz užitka. Nekateri živali smo sprejeli v svoj dom in se do njih obnašamo enako kot do ljudi (Serpell in Manning, 1994).

Že tisočletja so živali tudi predmet religije in filozofije. Na začetku so bili odnosi med ljudmi in živalmi zasnovani na totemski podlagi. Živali, ki so bile totem posameznega plemena, ni bilo dovoljeno loviti in ubijati. V odnosu do živali pri verah indijskega izvora, kot sta hinduizem in budizem, je šlo za »enotnost vseh živih bitij«, v kitajski filozofiji

konfucianizma in taoizma pa za »harmonijo z naravo«. V nasprotju s tem pa sta Aristotel in Platon postavila v središče človeka in njemu naj bi služila vsa druga bitja. Iz tega izvira tudi načelo rimskega prava, ki je živali obravnavalo kot stvari, kar se še danes pozna v marsikateri zakonodaji. Judje in kristjani so imeli človeka za krono stvarstva, ki vlada svetu, vse drugo pa mu je podložno, vendar so tudi v živalih videli stvaritve boga, vsem tem veram pa je skupno, da človek živalim ne sme po nepotrebnem povzročati bolečin in trpljenja. Že v Stari zavezi svetega pisma so navodila za pravilno oskrbo živali. Ena izmed osrednjih oseb krščanstva je bil Frančišek Asiški (1181 - 1226), svetnik, ki je imel rad živali in se je tudi zavzemal zanje, za tiste čase pa je bila revolucionarna njegova trditev, da imajo vsa bitja enake pravice. Dve leti po njegovi smrti so ga razglasili za svetnika in zavetnika vseh živali (Filozofija in religija, 2003).

Primer tisočletja dolgega sodelovanja med človekom in živaljo je sodelovanje s psom, saj je človek udomačil psa pred več kot 12000 leti. Takrat sta sklenila zvezo volk in kamenodobni lovec. Človek potrebuje psa kot socialnega partnerja in pomočnika pri različnih nalogah, zato je v tisočih let vzgojil različne pasme, vendar pa s takimi vzrejnimi manipulacijami pse ogroža, poleg tega pa psa kot socialno bitje zlorablja z nenaravnimi življenjskimi razmerami in z napačnimi vzgojnimi metodami (Prastara vez med ..., 2002).

2.2 POMEN PRISOTNOSTI ŽIVALI ZA OTROKOV RAZVOJ IN ZA RAZVOJ POZITIVNEGA ODNOSA DO ŽIVALI

Otrokovi čustveni in spoznavni odzivi na domače in divje živali se razvijejo enako kot ostalo – skozi Piagetove razvojne faze (Kidd AH in Kidd RM, 1996):

1. pri 3-5-letnih otrocih je odnos do domačih in divjih živali egocentričen in preoperativen,
2. pri 6-8-letnikih se pokažejo elementi empatije in konkretne operativne faze ter osnove skrbi za divje živali,

3. pri 9-12-letnikih pa se že kažejo skrb za vse živali, želja po zaščiti živali in pomoči živalim. Te razvojne značilnosti je treba upoštevati v šoli, pri učnih načrtih, v muzejih, živalskih vrtovih in pri pripravi projektov za zaščito živali.

Miura in sod. (2002) so primerjali od dvajset do enaindvajset let stare mladostnike na Japonskem in v Veliki Britaniji. Raziskava je pokazala, da več bolj zgodnjih izkušenj z ljubljenci v otroštvu močno vpliva na kasnejši odnos do živali. Bolj pozitiven odnos do živali in večje zanimanje za dobrobit živali imajo britanski mladostniki, ker imajo več izkušenj z ljubljenci kot japonski. Tudi Poresky (1996) se strinja, da družna žival vpliva na otrokov socialni razvoj, vključno z razvojem empatije do drugih otrok. Otroci z ljubljenci razvijejo bolj pozitiven odnos do vseh živali kot tisti brez ljubljencev. McNicholas in Collis (2001) sta ugotovila, da otroci ljubljence pogosto uvrstijo višje na lestvici pomembnih bitij kot ljudi. Ljubljenčki so pomembni v otrokovih socialnih mrežah, še posebno psi in mačke. Prvi so otroku v podporo, kadar ga je strah, druge so tolažnice, npr. kadar je otrok bolan.

Kaj še vpliva na odnos mladih do živali? Raziskava na podlagi dveh ameriških anket (Kidd AH in Kidd RM, 1990), v katerih je sodelovalo 700 staršev različno starih otrok in mladostnikov in kjer so raziskovali količino aktivnosti z živalmi, interes za živali in odgovornost do živali, je pokazala, da:

1. se otroci, močno navezani na starše in iz družin z ljubljenci, veliko več ukvarjajo z živalmi kot tisti, ki niso navezani na starše in so iz družin brez ljubljencev,
2. so otroci obeh spolov iz enostarševskih družin bolj odgovorni do živali kot tisti iz dvostarševskih,
3. se v družinah, kjer je mati zaposlena za polni delovni čas, fantje bolj zanimajo za živali, dekleta se bolj ukvarjajo z živalmi in oba spola sta bolj odgovorna do živali kot v družinah, kjer je mati zaposlena za polovični delovni čas,
4. se v družinah z ljubljenci dekleta bolj zanimajo za živali in so tudi bolj odgovorna do živali kot fantje,
5. se predšolski otroci manj ukvarjajo z živalmi in so manj zainteresirani zanje kot starejši otroci, osnovnošolci pa so bolj odgovorni do živali kot predšolski otroci in srednješolci.

2.3 ODNOS DO ŽIVALI

Ali lahko odnos med človekom in živalmi opišemo kot sožitje? Kot pravi Štuhec (2003) sožitje pomeni, da naj bi imela korist oba partnerja, človek in žival, vendar temu ni tako, več koristi ima človek od živali, saj jih goji za meso, jajca, mleko itd., poleg tega pa so domače živali v mestih dragocena obogatitev okolja. Kljub tem koristim pa je nujno upoštevati dobro počutje oz. dobrobit (angl. welfare) živali. Vendar pa moramo, ko govorimo o odnosu človeka do živali, upoštevati, da obstajajo različni vidiki odnosa (Siard in Premik Banič, 2005):

1. načelo dobrobiti živali (dopuščena uporaba živali, vendar upoštevati tudi potrebe živali),
2. načelo pravic živali (dejanja, ki so nesprejemljiva do sočloveka, so nesprejemljiva tudi do živali, živali so enakovredne ljudem),
3. načelo trajnostnega razvoja (posamezna žival ni pomembna, pomemben je obstoj vrste in zaščita okolja, v katerem živi),
4. načelo »človek na prvem mestu« (potrebe ljudi so vedno na prvem mestu in včasih se ne da izogniti trpljenju živali za zadostitev človekovih potreb).

Ko omenjamo odnos do živali, nikakor ne moremo mimo predsodkov do živali. V raziskavi na Srednji ekonomski šoli v Ljubljani (Praprotnik, 2003), v kateri so sodelovali 103 dijaki ekonomske gimnazije iz prvega in drugega letnika, so ugotovili, da imajo dijaki sicer radi živali, vendar so močno zakoreninjeni različni predsodki, predvsem vezani na gnus in strah, velik vpliv na to pa imajo starši, medtem ko okolje in izobrazba staršev nimata vpliva na razvoj predsodkov. Najbolj negativna čustva se pojavljajo do pajkov, kač in podgan, seznam vseh nepriljubljenih pa obsega 61 različnih vrst oz. skupin živali. Podobno kot Praprotnik piše tudi Ocepek (1996), saj pravi, da kače vzbujajo največ predsodkov, vendar jih kljub temu večina obiskovalcev vivarija želi videti od blizu.

Kač in Mlakar (2006) sta prišli do zaključka, da na negativen odnos do živali lahko vplivajo negativne izkušnje z živalmi in (v nasprotju s Praprotnikom, 2003) socialni problemi v družini (npr. alkoholizem), na splošno pa je odnos mladih do živali pozitiven.

Njuna anketa na vzorcu 212 dijakov 2., 3. in 4. letnika srednje 4-letne tehnične šole in gimnazije (tako s podeželja kot iz mesta) je pokazala, da:

1. je v mestnem in podeželskem okolju podoben odstotek mladih s pozitivnim odnosom do živali, vendar pa je v podeželskem okolju več tistih, ki so že kdaj škodovali živali,
2. četrtnina dijakov nima živali, od tistih, ki jih imajo, pa jih ima največ psa (43,9 %), sledijo mačka (40,6 %), zajec, želva, riba in papagaj,
3. vsak četrti anketiranec sploh ne skrbi za domačo žival, to namesto njega počne nekdo drug,
4. so najljubše živali pes (42,5 %), mačka (20,8 %), želva in riba (po 5,7 %), najbolj se bojijo oz. ne marajo kače (47,2 %), pajka (23,1 %), nekateri so navedli, da ne odklanjajo nobene živali (14,2 %), razne žuželke pa je omenilo nekaj več kot 6 % vprašanih,
5. je kot žival oz. vrsto, da katere ne bi imeli usmiljenja, skoraj polovica dijakov navedla, da ni take živali, skoraj petina ne bi imela usmiljenja do kače, petina do raznih žuželk in desetina do pajka,
6. je dve tretjini dijakov ocenilo, da imajo živali radi, 4,7 % da do njih nimajo posebnega odnosa, 2,8 % da jih ne marajo in 0,9 % da se jih bojijo.

Posebno tipologijo odnosov do živali so uporabili v norveški študiji na vzorcu 562 otrok in najstnikov med 9. in 15. letom (Bjerke in sod., 1998). Kellertova tipologija odnosov do živali (Bjerke in sod., 1998) razdeli odnos do živali na:

1. humanističen (interes za žival ter močna naklonjenost do posamezne živali, npr. ljubljenca),
2. moralističen (skrb za pravilno ravnanje z živalmi z močnim nasprotovanjem izkoriščanju in krutosti do živali),
3. koristolovski (skrb izključno za materialno vrednost živali in njihovih habitatov),
4. negativističen (izogibanje živalim zaradi strahu, nezanimanja ali ker jih ne marajo),
5. gospodujoč (interes v kontroliranju in gospodovalnosti nad živalmi),
6. naturalističen (interes za in naklonjenost do divjih živali in narave) in
7. ekologističen (skrb za okolje kot sistem, za odnose med divjimi živalmi in habitatami).

Z raziskavo je bil ugotovljeno, da je najbolj pogost humanističen odnos, nato moralističen, ekologističen, naturalističen, negativističen, gospodujoč in koristolovski. Raziskava je pokazala vpliv narodnosti (v ZDA več negativističnega odnosa kot na Norveškem in v

Kanadi), spola (fantje več točk v gospodovalnem in ekologičnem, dekleta več v humanističnem in negativističnem odnosu), starosti (s starostjo se niža stopnja gospodujočega odnosa med populacijo), tega, ali ima otrok ljubljenca ali ne (boljši odnos, torej več točk pri humanističnem in moralističnem ter manj pri koristolovskem odnosu, če ima ljubljenca kot če ga nima) in življenjskega okolja (podeželski otroci dosegli več točk v gospodujočem odnosu do velikih zveri kot mestni).

2.4 ŽIVALI IN PRAVNI PREDPISI

Dobrobit živali pomeni odsotnost bolezni, poškodb in občutek zadovoljstva pri čuteči živali (t.j. živali, ki ima sposobnost občutiti strah, zadovoljstvo, trpljenje, ...). Za to mora biti izpoljenih pet pogojev (FAWC, cit. po Siard in Premik Banič, 2005):

1. hrana in voda,
2. primerno okolje,
3. odsotnost bolečin, poškodb in bolezni,
4. odsotnost strahu in neugodja,
5. možnost izražanja normalnega obnašanja.

Na tem temelji tudi današnja zakonodaja. Vendar pa Prelec (2007) piše, da se odnos do živali v zadnjih dveh tisočletjih, v marsikaterem pogledu ni bistveno spremenil. V rimskem pravu je bila žival stvar, ki je bila v pravnem prometu, prostoživeče živali pa *res nullius*, ki jih je vsakdo lahko ubil, pregнал ali uporabil, če jih je ujel na prostem. V novejšem času vse bolj prodira spoznanje, da živali niso stvari oziroma človeška lastnina, temveč človekova sobitja, ki prav tako kot človek utrpijo bolečino, strah, trpljenje ali žalost, po amsterdamski pogodbi (Animal welfare and ..., 1997) pa so definirana kot »čuteča bitja« (angl. sentient beings). Pogodba je pravno zavezujoča in narekuje upoštevanje dobrobiti živali v zakonodaji EU.

Rimsko-pravno pojmovanje živali kot navadne stvari oziroma predmeta se tudi v zakonodajah vse bolj umika novejšim trendom, saj je zmeraj več pravnih aktov, ki

obravnavajo živali kot »samostojno vrednoto« oziroma subjekt *sui generis*. Naš Zakon o zaščiti živali (2007) ne govori o lastniku, temveč o skrbniku živali in na ta način smo živalim podelili status *sui generis*. Vse živali ne uživajo enakega pravnega varstva, največja pravna zaščita je namenjena najvišje razvitim živalskim vrstam (vretenčarjem) in ravno te živali so s strani človeka tudi najbolj izkoriščane in ogrožane. Protokol EU o zaščiti in dobrobiti živali (Protokol Evropske unije ..., 2006) pravi, da so države članice pravno zavezane k sprejemanju zakonodaje v skladu z dobrobitjo živali. Izključno v pristojnosti držav članic pa še vedno ostaja uporaba živali za zabavo, v športu in na kulturnih prireditvah. 341. člen Kazenskega zakonika Republike Slovenije govori o mučenju živali in pravi: »Kdor surovo ravna z živaljo ali ji po nepotrebnem povzroča trpljenje, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do šestih mesecev.« (Kazenski zakonik Republike ..., 2008). Višino denarne kazni določa Zakon o zaščiti živali (2007). Vendar pa Prelec (2007) poudarja, da je še tako popolna zakonodaja zelo malo vredna, če se predpisi v praksi kršijo oziroma sploh ne izvajajo. Če bi se vsi ljudje zavedali, da živali niso stvari, ustvarjene za zadovoljevanje človeških potreb, ampak enakovredni prebivalci tega planeta, bi bil odnos med človekom, drugimi živimi bitji ter okoljem veliko bolj harmoničen in perspektiven.

2.5 POVEZANOST NASILJA NAD ŽIVALMI Z NASILJEM NAD LJUDMI

Ljudska modrost pravi, da ima človek, ki ima rad živali, rad tudi ljudi in obratno. Če je to res, bi lahko zaključili, da ima človek, ki ima skrajno negativen odnos do živali in je do njih nasilen, enak odnos tudi do ljudi. Vendar so Dadds in sod. (2002) prišli do zaključka, da ni dovolj študij, s katerimi bi nedvoumno dokazali, da je nekdo, ki je nasilen do ljudi, v preteklosti bil nasilen do živali, je pa nasilje do živali povezano z nasiljem do otrok, saj je tako ravnanje odsev otrokovega družinskega okolja. Omenjeni vir navaja, da žal s strani psihologov in psihiatrov ni posebnih obravnav otrok, ki so nasilni do živali, niti za take otroke in mlade ne obstajajo posebne terapije. V nasprotju z Daddsom in sod. (2002) pa Johnson (1999) piše, da so mnogi serijski in množični morilci začeli z nasiljem nad živalmi

in da moramo prve znake nasilne osebnosti iskati prav v nasilju do domačih ljubljencev in živali v okolici.

2.6 VKLJUČEVANJE ODNOSA DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES IN KAJ S TEM DOSEŽEMO

Cilji, ki jih želimo doseči z vključevanjem dobrobiti živali v izobraževanje, so po Siard in Premik Banič (2005) naslednji:

1. preprečevanje krutosti in spodbujanje prijaznega ravnanja z živalmi,
2. razvijanje zavedanja o potrebah živali,
3. razvijanje občutka dolžnosti in odgovornosti, da za živali poskrbimo,
4. spodbujanje spoštovanja do živali.

V literaturi najdemo več načinov za doseganje teh ciljev. Enoletna raziskava Asciona in Webra (1996) v Utahu v ZDA med učenci 4. razreda osnovne šole, v kateri je imela ena skupina v šoli predmet humana vzgoja (angl. humane education), druga pa ne, je pokazala, da predmet vpliva na otrokov odnos do živali. Otroci, ki so poslušali ta predmet, so imeli potem v povprečju bolj human odnos do živali kot tisti, ki ga niso poslušali. Učinki humane vzgoje so bili zaznani tudi še leto dni po koncu predavanj. Prav tako je pridobitev humanega odnosa do živali pri otrocih pomenila večjo stopnjo na ljudi usmerjene empatije.

Ostale načine za doseganje ciljev lahko v glavnem razdelimo na dve skupini: nekateri avtorji zagovarjajo vključevanje neposrednega stika otrok z živimi živalmi v šolskem okolju in gojenje živali v šolah, medtem ko drugi menijo, da je pri takem načinu dela pogosto zanemarjena dobrobit živali in priporočajo druge metode.

V prvo skupino sodijo avtorji slovaške raziskave, v kateri je sodelovalo 1514 otrok, starih od 6 do 15 let in pri kateri so pregledali 7705 risb vretenčarjev in nevretenčarjev. Prokop in sod. (2007) so ugotovili, da otroci precej bolje poznajo vretenčarje in zgradbo njihovih teles, kar je posledica tega, da imajo za ljubljence najpogosteje vretenčarje in se tudi bolj

zanimajo zanje. Odnos do nevretenčarjev je slabši kot do vretenčarjev, zato priporočajo, da učitelji biologije v šolah gojijo čim več nevretenčarskih vrst, prav tako pa naj spodbujajo učence, da sami doma gojijo nevretenčarje. Tudi Kaplan (1997) piše, da gojitev plazilcev v javnih šolah lahko ponudi priložnost za spremembo negativnega odnosa, ki ga ima do njih širša javnost. Opozarja tudi, da je za dobrobit plazilcev v šolah pomembno, da z njimi dela nekdo, ki jih dobro pozna in prepozna znamenja ugodja in nelagodja. Japonska raziskava (Laurent, 1996) je obravnavala 8-10-letne otroke iz japonskega podeželskega okolja. Otroci dobijo med počitnicami nalogo, da pripravijo zbirko žuželk (jap. mushi). Kaj se s tem naučijo o živalih in naravi in kakšen odnos imajo do žuželk? Raziskava se je osredotočila na dejanja, ki jih otroci izvajajo z žuželkami, npr. lovljenje, igranje z njimi, poslušanje oglašanja žuželk, petje pesmi o njih, ... ter na literaturo, ki otroke pouči o naravi. Izkazalo se je, da žuželke (večinoma kresnice, rogači in kačji pastirji) otrokom pomenijo bolj partnerje pri igri kot pa igrače ali predmete. Do neke mere so žuželke ljubljenci, vendar jih vseeno dojemajo drugače kot pse ali mačke. Cilji te počitniške naloge so, da žuželke s svojimi razvojnimi stadiji otrokom prikažejo tudi spremembe letnih časov, otroci lahko v živo spremljajo spremembe v naravi in se jih bolj zavedajo kot če bi se učili iz knjig. Tudi Ocepek (1996) pri spoznavanju živali in izoblikovanju pozitivnega odnosa priporoča pot, na kateri učenci spoznavajo živali z vsemi možnimi čuti. Pri tem je učiteljeva naloga čim bolj kvalitetna organizacija dela, učenci pa naj se učijo čim bolj samostojno. Učitelj pri tem gradi na pozitivnih čustvih, ki jih otrok prinese že od doma, in pomaga preseči že obstoječa negativna čustva do živali. Pri odpravljanju predsodkov do živali priporoča naslednjo pot: zgled in pozitivna sugestija učitelja, pozitivni zgled vrstnikov in lastna izkušnja, saj so pri večini tistih, ki jih je vodil po tej poti, predsodki izginili ali vsaj zbledeli. Otroci lahko spoznavajo živali v naravi, v učilnici, ob gojitvi v svojih domovih in v specializiranih ustanovah (živalskem vrtu, mestnem vivariju, prirodoslovnem muzeju, ...). Vsaka lokacija ima svoje prednosti kot tudi pomanjkljivosti, tako glede pridobljenega znanja kot tudi za sodelujoče živali. Opozarja predvsem na možne težave s šolskim vivarijem (premajhno vivaristično znanje pedagoških delavcev, kam z živalmi med počitnicami) in poda rešitve (branje ustrezne literature, stik z gojitelji, učitelj/učenci nesejo živali med počitnicami k sebi domov, ...). Tomažič (2003) pravi, da lahko učenci, ki so pravilno vodeni, v šolskem vivariju sami skrbijo za živali, s tem pa spoznavajo njihove potrebe in do njih oblikujejo pozitiven odnos, ob skrbi za živali se

nanje navežejo in postanejo bolj odgovorni. Vsaka živalska vrsta pa potrebuje primerne pogoje, zato je zelo pomembno znanje o rokovanju z njimi. Na podlagi pomembnosti znanja o rokovanju z živalmi v šolskem vivariju in odpravljanja predsodkov do živali, ki jih morda imajo bodoči učitelji, je bila narejena tudi raziskava na Pedagoški fakulteti v Ljubljani (Bajd in Praprotnik, 2005). 112 študentov prvega letnika razrednega pouka so anketirali pred in po praktičnih vajah, ki so obsegale spoznavanje in ravnanje z živimi organizmi. Cilj je bil ugotoviti, ali praktično delo spremeni odnos študentov do živali in do katerih živali. Rezultati so pokazali, da se študentje po končanih vajah manj bojijo določenih živali, vendar še vedno ne v tolikšni meri kot bi si želeli. Največ vprašanih se boji kače, največji gnus pa jim vzbuja pajek.

Alternativo gojenju živali v šolah predstavlja izvajanje naravoslovnih dni z živimi živalmi v vrtcih, osnovnih šolah, šolah s prilagojenim programom, srednjih šolah in za bodoče učitelje na mariborski univerzi (Kolenc, 2003). Kolenc pravi, da neposreden, globok in prijeten stik z živalmi zbližuje človeka z naravo in ga polni z ljubeznijo. Predstavi različne živali, npr. želvo rdečevratko, mongolskega skakača, evropskega ježa, ameriškega rdečega goža, navadno krastačo, legvana, močerada, paličnjaka, ... Na leto izvede vsaj 100 naravoslovnih dni, vsak traja 4-5 šolskih ur. Najprej je na vrsti umetniška predstavitev živali, nato doživljanje živali z vsemi petimi čutili in ob strokovni predstavitvi, na koncu pa reševanje zabavnih nalog v povezavi z živalmi in kviz s križanko.

Druga skupina avtorjev ne odobrava gojenja živali v šolah, saj je težko zadostiti vsem petim pogojem za dobrobit živali. Nekatere živali (posebno pajki in plazilci) tudi veliko potujejo med šolami z argumentom, da otroci v direktnem stiku z njimi odpravijo strah in predsodke do njih, vendar se moramo vprašati, kako to vpliva na živali. Če že imamo živali v šoli, je potrebno prej preveriti, ali so zagotovljeni vsi dejavniki, da se žival dobro počuti, še bolje pa je, da posežemo po alternativah, npr. opazovanju živali v njihovem naravnem okolju, ureditvi »divjega« prostora na šolskem dvorišču (ki bi privlačil različne nevretenčarje), uporabo modelov živali s pravimi posodicami za hrano in vodo, ovraticami, ..., materialu na videokasetah in DVD-jih. Potrebe živali morajo po mnenju avtoric imeti prednost pred cilji izobraževanja (Siard in Premik Banič, 2005). Dobrobit

živali je namreč možno drugače vključiti v večino šolskih predmetov in v različne oblike izvenšolskih aktivnosti (Siard, 2004):

1. šola v naravi (katere prostoživeče živali se nahajajo v bližini, zakaj jih ne vidimo, zakaj se nam ne približajo in če se, kako pri srečanju zaščitimo sebe in njih),
2. vključevanje učencev v delo na kmetijah (kjer si sami oblikujejo mnenje o dobrobiti živali),
3. različne delavnice (na katerih podamo dejstva o življenjskem okolju rejnih živali, mnenje pa si izoblikujejo učenci sami).

Poseben problem je v izobraževalnem procesu je odsotnost obravnave dobrobiti rejnih živali. Dobrobit živali je tesno povezana z etiko in sistemom vrednot, ki ga razvije posameznik, ta proces pa se mora začeti zgodaj in trajati neprekinjeno. Nekateri učitelji sicer vključujejo teme s področja dobrobiti in zaščite živali v učni proces, vendar gre tu predvsem za hišne ljubljence, medtem ko so rejne živali zapostavljene. Tudi učitelji sami premalo vedo o zaščiti rejnih živali, saj je v današnjem svetu živinoreja zaradi intenzivnosti bolj odmaknjena od oči in interesa javnosti. Zakonodaja na področju zaščite rejnih živali prehitveva izobraževanje, vendar pa je pomembno, da za izboljšanje zaščite rejnih živali zakonodaja in izobraževanje hodita z roko v roki (Siard, 2003).

3 MATERIALI IN METODE

3.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Vprašalnik (Priloga A) je sestavljen iz treh delov. V prvem delu smo želeli pridobiti demografske podatke, ki morda vplivajo na ostale odgovore, torej spol (moški, ženski), starost (12-17 let, pri čemer se je izkazalo, da so bili nekateri anketiranci stari več kot 17 let, kar so sami zapisali na anketno polo) in okolje, iz katerega izhajajo (podeželsko naselje, manjše mesto, predmestje večjega mesta, center večjega mesta). Ker so bile ankete

opravljene na določeni vrsti šol, smo na vsak izpolnjen anketni vprašalnik zapisali še vrsto šole, ki jo je dijak obiskoval (triletna poklicna smer Srednje šole za gostinstvo in turizem iz Ljubljane, štiriletna tehnična smer Srednje ekonomske šole Ljubljana in smer gimnazija Gimnazije Poljane). K prvemu delu spada tudi vprašanje številka 4, ki preverja pomembnost vrednote »dober odnos vseh ljudi do živali« oziroma razporeditev te vrednote na določeno mesto, pred ali za drugimi vrednotami (sreča v ljubezni, uspeh v šoli, dober odnos med dijakom in starši, imeti veliko denarja, biti zdrav, imeti dobre prijatelje). Drugi del (vpr. 5-10) so izpolnjevali le dijaki, ki imajo doma kakšnega domačega ljubljenca. Namen razpredelnice pri 5. vprašanju je bil ugotoviti, katero vrsto ali drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca imajo dijaki doma, če imajo primerno število teh živali (glede na to, ali živali potrebujejo življenje v skupini ali posamično in ali je število živali določenih vrst preveliko, da bi še lahko kvalitetno skrbeli za njihove potrebe), če jih hranijo s primerno hrano in če jim namenijo dovolj časa. Vprašanja 6-10 so tipa »Kaj bi storil/a, če bi tvoj ljubljenc ...«, se pravi, kaj bi anketiranci storili v določeni situaciji, v katero bi bil vpleten njihov ljubljenc. S temi vprašanji smo želeli preveriti odnos anketirancev do živali, ki jih imajo doma. Na vprašanja iz tretjega dela (11-16) pa so odgovarjali vsi dijaki. Tu smo želeli preveriti odnos dijakov do ljudi, ki so surovi z živalmi in do ves čas lajajočega sosedovega psa. Zanimalo nas je tudi, kako bi ravnali z ranjeno živaljo ob cesti in kakšen je njihov odnos do transporta živali za zakol, do farm, kjer gojijo živali za krzno, in do testiranja izdelkov na živalih.

Odgovore drugega in tretjega dela smo rangirali od 1 (zelo slab oz. krut odnos do živali) do 4 (močna navezanost na živali), pri čemer smo range zapisali v oklepajih ob odgovorih v tabelah. Razlaga rangov:

Rang 1: odgovor nakazuje slab ali celo krut odnos do živali ali pa nezanimanje za probleme dobrobiti živali,

Rang 2: odgovor nakazuje racionalen pristop k problemu, ki ga opisuje vprašanje, ali pa je tak odgovor pravilen s stališča ekologije, veterine, dobrobiti živali ipd.,

Rang 3: odgovor nakazuje pozitivno čustveno navezanost anketiranca na žival ali pozitivno čustveno reakcijo ob določenem vprašanju v zvezi z živalmi,

Rang 4: odgovor nakazuje močno čustveno navezanost na živali, medtem ko je anketirancu dobrobit ljudi nepomembna.

Z rangiranjem odgovorov smo želeli ugotoviti, kako dosledni so anketiranci pri svojem odnosu do različnih kategorij živali oz. do živali v različnih situacijah – ali na splošno izražajo bolj krut, racionalen, čustven ali skrajno čustven odnos. Poleg tega smo z rangiranjem odgovorov ugotovili, kolikšen delež odgovorov spada v določen rang.

3.2 IZVEDBA ANKETE IN POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Anketni vprašalniki so bili marca in aprila 2006 razdeljeni dijakom treh naključno izbranih srednjih šol v ljubljanski regiji in sicer dijakom triletne poklicne smeri Srednje šole za gostinstvo in turizem iz Ljubljane, štiriletne tehnične smeri Srednje ekonomske šole Ljubljana in smeri gimnazija Gimnazije Poljane. Skupno je bilo izpolnjenih 264 vprašalnikov.

Obdelava podatkov iz anketnih vprašalnikov je bila izvedena s programoma SPSS 12.0 za Windows in SAS/STAT (CORR procedure), grafi pa izrisani s programom Word za Windows. Za obdelavo podatkov smo izvedli naslednje statistične metode:

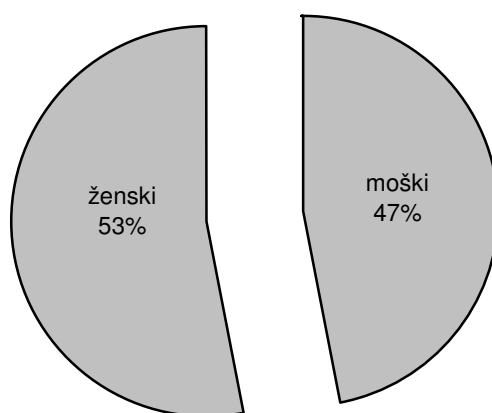
1. izračun frekvenc (N in %),
2. testiranje razlik med odgovori različnih demografskih podskupin s testom χ -kvadrat (neparametrični test, ki primerja neodvisne vzorce, program SPSS 12.0),
3. izračun Spearmanovega korelacijskega koeficienta med pari vprašanj pri rangiranih odgovorih. Z izračunom korelacij smo ugotavljali doslednost v odnosu do živali pri anketirancih (program SAS/STAT, CORR procedure).

3.3 ISKANJE METOD ZA IZBOLJŠANJE MLADOSTNIŠKEGA ODNOSA DO ŽIVALI

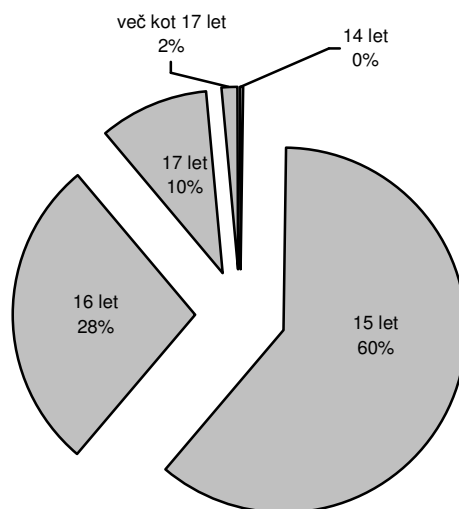
Gre za pregled in uporabo dosedanjih objav ter uporabo lastnih opažanj avtorice pri opravljanju pedagoške prakse in njenih življenjskih izkušenj.

3.4 VZOREC

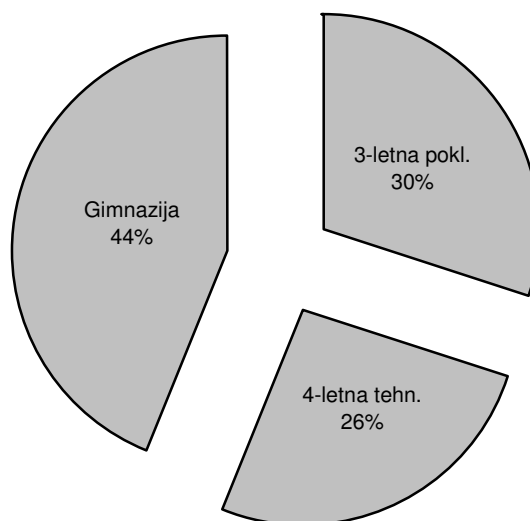
Vzorec raziskave zajema 264 dijakov srednjih šol. Na slikah 1-4 so grafično prikazani demografski podatki anketirancev: porazdelitev po spolu, starosti, okolju, v katerem živijo in vrsti šole, ki jo obiskujejo.

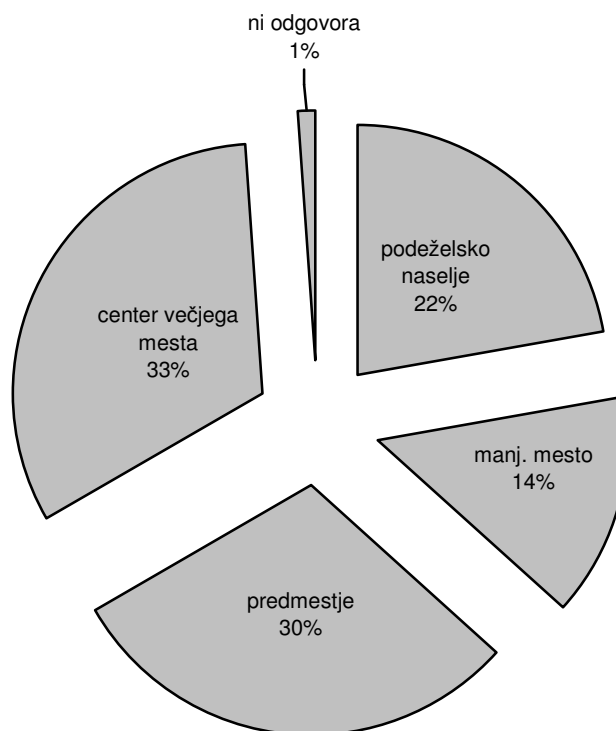
Slika 1: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev po spolu

Slika 2: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev po starosti

Slika 3: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na to, katero šolo obiskujejo

Slika 4: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na okolje, v katerem živijo

4 REZULTATI

4.1 PORAZDELITEV ANKETNIH ODGOVOROV

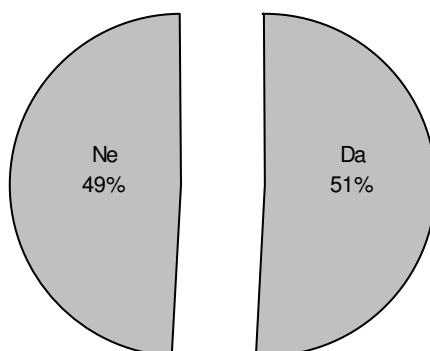
Iz Tabele 1 je razvidno, da največ dijakov najbolj ceni zdravje, medtem ko je vrednota »dober odnos vseh ljudi do živali« pri dnu lestvice, šele na 6. mestu. Kot kažejo rezultati, dijaki bolj kot dober odnos vseh ljudi do živali cenijo dober odnos s starši, srečo v ljubezni, uspeh v šoli in prijateljstvo, manj pa denar.

Tabela 1: Razporeditev vrednot po pomembnosti

Mesto	Vrednota
1.	Biti zdrav
2.	Dober odnos med menoj in starši
3.	Sreča v ljubezni
4.	Uspeh v šoli
5.	Imeti dobre prijatelje
6.	Dober odnos vseh ljudi do živali
7.	Imeti veliko denarja

N = 238

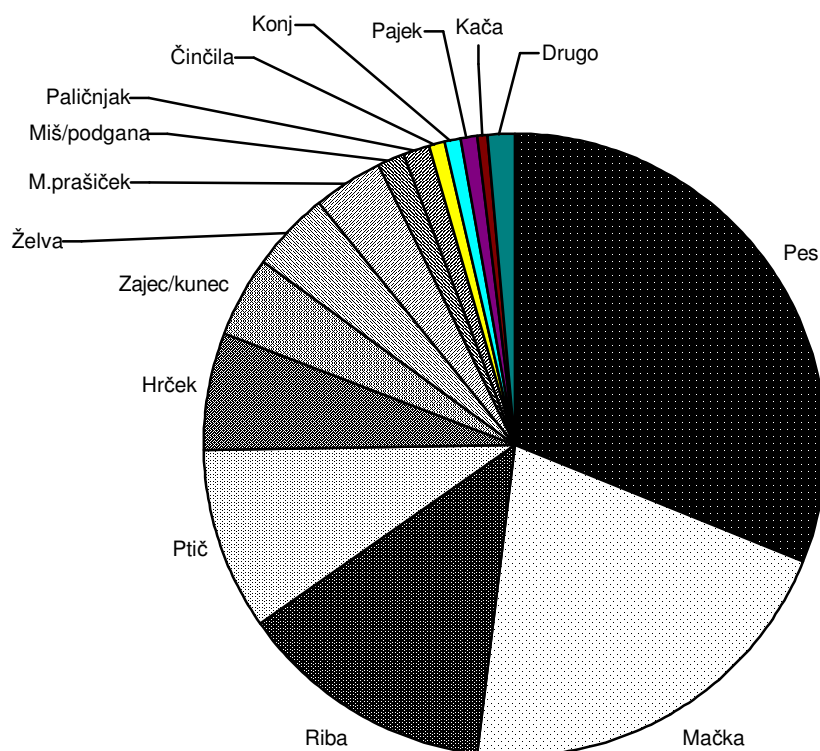
Ocena pomembnosti: 1. – najpomembnejša, 7. – najmanj pomembna

Slika 5: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na to, ali imajo ljubljenca ali ne

Tabela 2: Porazdelitev anketirancev, glede na to, katero vrsto ali drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca imajo doma

Vrsta oz. druga kategorija	% med dijaki, ki imajo živali (N=134)	% med vsemi dijaki (N=264)
Pes	31,5	15,8
Mačka	20,8	10,4
Riba	13,5	6,8
Ptič	9,5	4,8
Hrček	6,3	3,2
Zajec/kunec	4,1	2,1
Želva	4,1	2,1
Morski prašiček	3,6	1,8
Miš/podgana	1,4	0,7
Paličnjak	1,4	0,7
Činčila	0,9	0,5
Konj	0,9	0,5
Pajek	0,9	0,5
Kača	0,5	0,3
Drugo	1,4	0,7
Ni živali	/	49,2

Slika 6: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, katero vrsto ali drugo taksonomsko kategorijo ljubljence imajo

Tabela 2 prikazuje, da med vsemi dijaki skoraj polovica (49,2 %) nima ljubljencev, več kot četrtnina pa ima doma psa ali mačko (15,8 % psa in 10,4 % mačko), sledijo pa ribe (6,8 %), ptiči (4,8 %), hrčki (3,2 %), zajci oz. kunci (2,1 %) in želve (2,1 %). Med ljubljenci, kot že zapisano, prevladujejo psi (31,5 %) in mačke (20,8 %), sledijo pa ribe (13,5 %), ptiči (9,5 %), hrčki (6,3 %) itd.

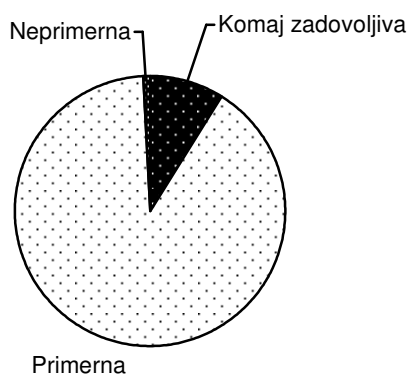
Število ljubljencev, ki ga prav tako preverja tabela pri vprašanju 5, je po naši subjektivni oceni primerno pri vseh anketirancih z ljubljenci. Ocenili smo, da povprečno gospodinjstvo težko dobro poskrbi za več kot štiri pse ali štiri mačke hkrati, da se večina rib, ki jih gojijo v domačih akvarijih, najbolje počuti v jati itd. Tudi pri vprašanju o ljubljenci hrani in času, ki ga anketiranci porabijo zanj, smo subjektivno ocenili, ali je hrana primerna, komaj zadovoljiva ali neprimerna in ali je ljubljencu namenjeno dovolj časa ali premalo (odvisno

od vrste živali, psa npr. ne moremo hraniti le s kostmi in mu ne moremo nameniti le 5 min dnevno, saj ga je potrebno peljati na sprehod, negovati, ...).

Tabela 3: Primernost hrane, s katero anketiranci hranijo svoje ljubljence, glede na vrsto oziroma drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca

Primernost hrane	N	%
Primerna	121	90,3
Komaj zadovoljiva	12	9,0
Neprimerna	1	0,7

N=134

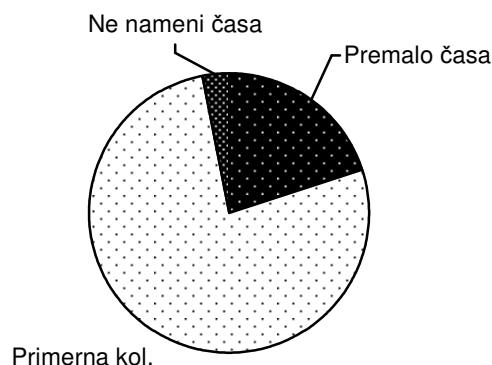

Slika 7: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, s kakšno hrano hranijo svoje domače ljubljence glede na potrebe ljubljenca

Tabela 4: Primernost časa, ki ga anketiranci namenijo svojim ljubljencem, glede na vrsto oziroma drugo taksonomsko kategorijo ljubljenca

Primernost časa	N	%
Primerna količina	103	76,9
Premalo časa	27	20,1
Ne nameni časa	4	3,0

N=134

Slika 8: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev z domačimi ljubljenci glede na to, koliko časa namenijo ljubljencu glede na potrebe ljubljenca

Kot je prikazano v Tabelah 3 in 4, velika večina dijakov ljubljence hrani z ustrežno hrano (90,3 %) in jim nameni primerno količino časa (76,9 %). 0,7 % dijakov ljubljencev ne hrani s primerno hrano in 3,0 % jim ne nameni dovolj časa.

V Tabelah 5-9 je prikazana porazdelitev odgovorov na anketna vprašanja 6-10 (na katera so odgovarjali samo dijaki, ki imajo doma ljubljence).

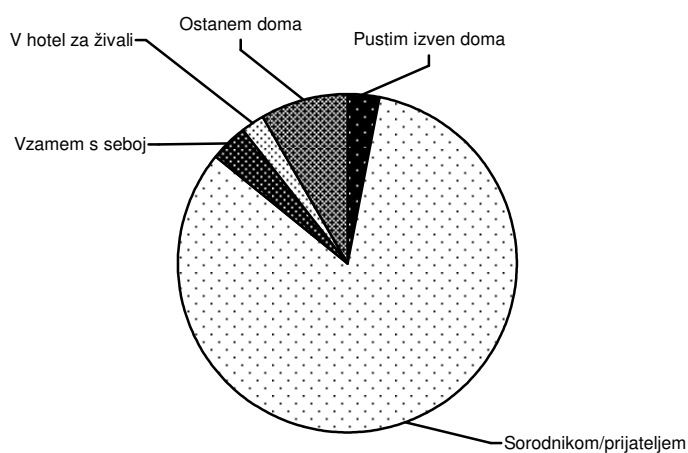
Tabela 5: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 6. vprašanje: »Žival ne sme s tabo na počitnice. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival dam sorodnikom/prijateljem (2)	110	82,7
Žival pustim izven doma (1)	4	3,0
Žival vzamem kljub temu s seboj (4)	5	3,7
Žival dam v hotel za živali (2)	3	2,3
Ostanem doma (3)	11	8,3

N=133; Števila v oklepajih pomenijo range:

- 1: odgovor nakazuje slab ali celo krut odnos do živali ali pa nezanimanje za probleme dobrobiti živali,
- 2: odgovor nakazuje racionalen pristop k problemu, ki ga opisuje vprašanje, ali pa je tak odgovor pravilen s stališča ekologije, veterine, dobrobiti živali ipd.,
- 3: odgovor nakazuje pozitivno čustveno navezanost anketiranca na žival ali pozitivno čustveno reakcijo ob določenem vprašanju v zvezi z živalmi,

4: odgovor nakazuje močno čustveno navezanost na živali, medtem ko je anketirancu dobrobit ljudi nepomembna.

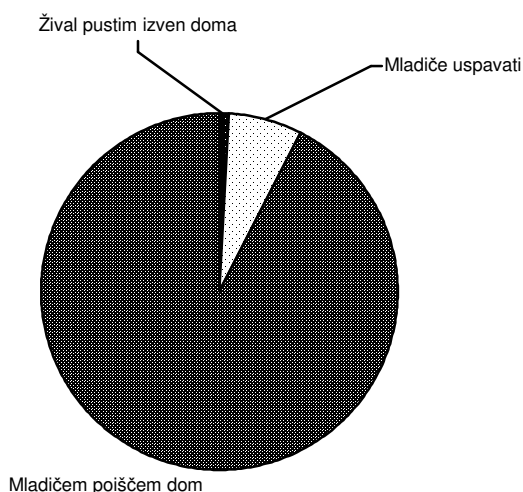

Slika 9: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Žival ne sme s tabo na počitnice. Kaj storiš?«

Tabela 6: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 7. vprašanje: »Tvoja žival je nenačrtovano breja. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival pustim nekje zunaj doma (1)	1	0,8
Žival naj skoti, mladiče dam uspavati (2)	9	6,8
Žival naj skoti, mladičem poiščem dom (3)	122	92,4

N=132; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

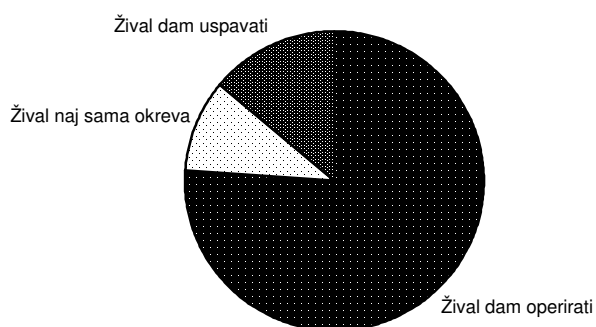

Slika 10: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Tvoja žival je nenačrtovano breja. Kaj storiš?«

Tabela 7: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 8. vprašanje: »Tvoja žival je zbolela, operacija pa je zelo draga, vendar brez nje žival verjetno ne bo preživela. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival dam operirati, tudi če bom moral delati za to (3)	99	76,2
Žival naj doma sama okreva (1)	13	10,0
Žival dam uspavati (2)	18	13,8

N=130; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

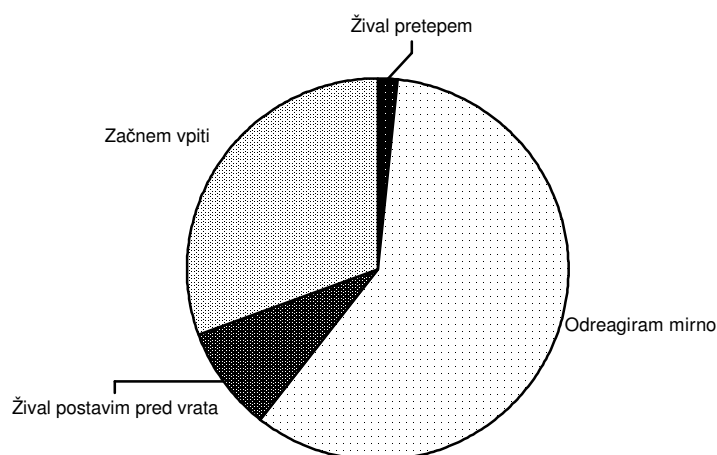

Slika 11: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Tvoja žival je zbolela, operacija pa je zelo draga, vendar brez nje žival verjetno ne bo preživela. Kaj storiš?«

Tabela 8: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 9. vprašanje: »Žival je uničila tvojo precej drago majico. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival pretepem (1)	2	1,6
Odreagiram mirno (2)	75	59,1
Žival postavim pred vrata (1)	11	8,7
Začnem vpiti na žival (3)	39	30,7

N=127; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

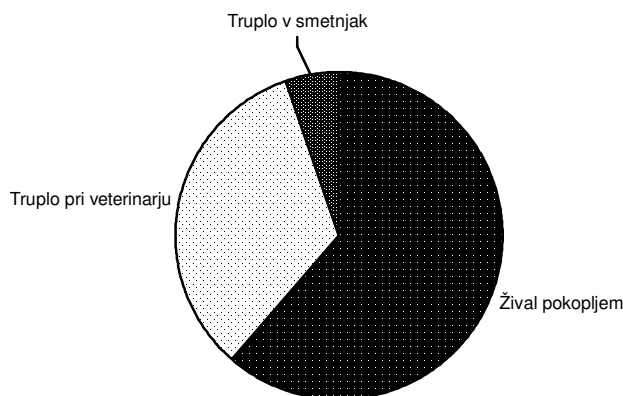

Slika 12: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Žival je uničila tvojo precej drago majico. Kaj storiš?«

Tabela 9: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 10. vprašanje: »Tvoja žival je poginila. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival pokopljem in obiskujem njen grob (3)	80	61,5
Truplo pustim pri veterinarju (2)	43	33,1
Truplo vržem v smetnjak/WC (1)	7	5,4

N=130; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

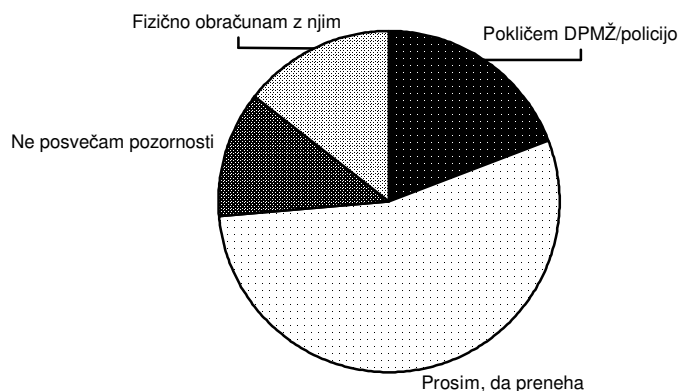
Slika 13: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Tvoja žival je poginila. Kaj storiš?«

V Tabelah 10-15 so prikazani odgovori na anketna vprašanja 11-16 (na katera so odgovarjali vsi dijaki).

Tabela 10: Porazdelitev anketirancev glede na odgovore na 11. vprašanje: »Opaziš človeka, ki surovo ravna z živaljo. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Pokličem DPMŽ/policijo (2)	50	19,1
Prosim ga, da preneha (3)	143	54,6
Dogodku ne posvečam pozornosti (1)	31	11,8
S surovežem fizično obračunam (4)	38	14,5

N=262; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5; DPMŽ pomeni Društvo proti mučenju živali

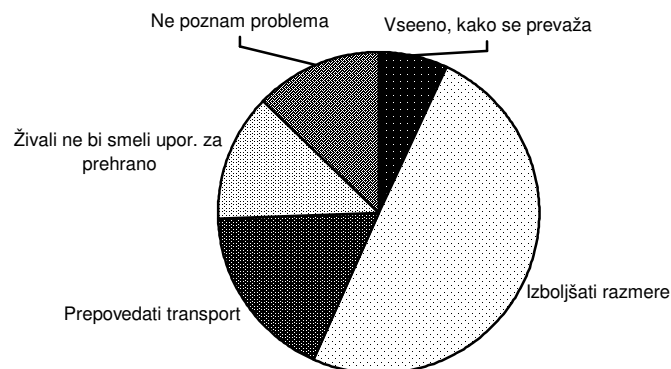

Slika 14: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Opaziš človeka, ki surovo ravna z živaljo. Kaj storiš?«

Tabela 11: Porazdelitev anketirancev glede na odgovor na 12. vprašanje: »Kakšno je tvoje mnenje o primernosti transporta živali za zakol?«

Odgovor	N	%
Vseeno mi je, kako se prevaža živali (1)	18	6,8
Izboljšati je potrebno razmere prevoza (2)	131	49,8
Transport je potrebno prepovedati (3)	47	17,9
Živali sploh ne bi smeli uporabljati za prehrano (4)	33	12,5
Ne poznam problema (1)	34	12,9

N=263; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

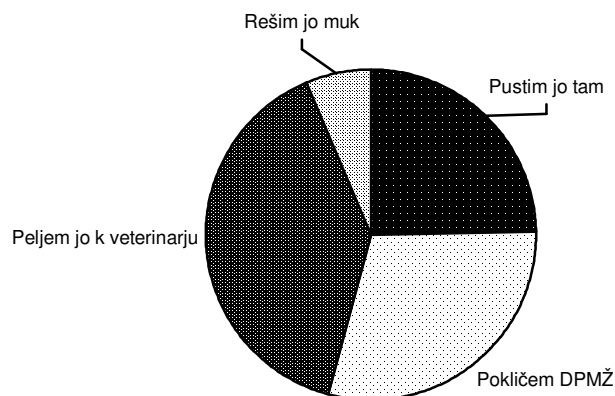

Slika 15: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Kakšno je tvoje mnenje o primernosti transporta živali za zakol?«

Tabela 12: Porazdelitev anketirancev glede na odgovor na 13. vprašanje: »Ob cesti si našel ranjeno žival. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Žival pustim tam (1)	65	24,8
Pokličem DPMŽ (2)	77	29,4
Žival peljem k veterinarju (3)	103	39,3
Žival rešim muk (1)	17	6,5

N=262; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5; DPMŽ pomeni Društvo proti mučenju živali

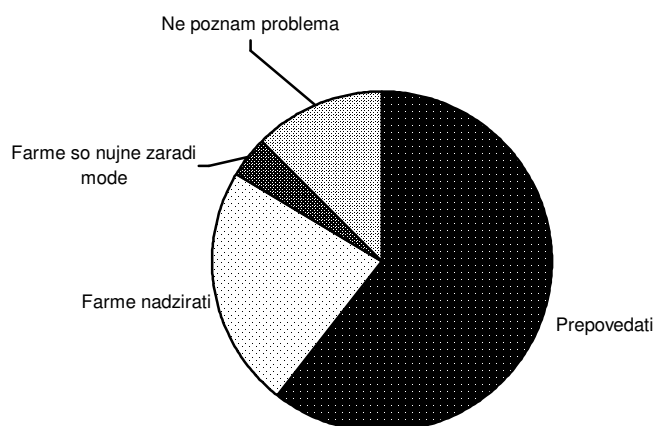

Slika 16: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Ob cesti si našel ranjeno žival. Kaj storiš?«

Tabela 13: Porazdelitev anketirancev glede na odgovor na 14. vprašanje: »Tvoje mnenje o gojenju živali za krzno?«

Odgovor	N	%
Gojenje za krzno bi morali prepovedati (2)	159	60,5
Farne bi morali bolj nadzirati (2)	61	23,2
Farne so nujne zaradi mode (1)	10	3,8
Ne poznam problema (1)	33	12,5

N=263; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

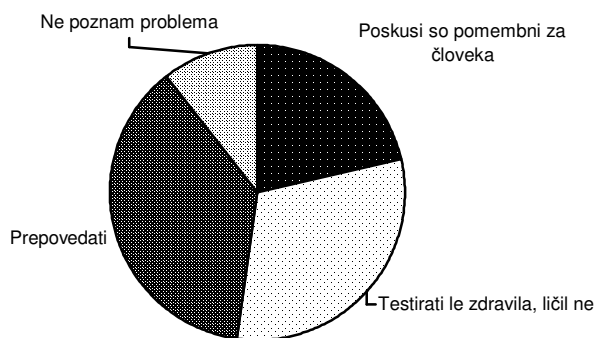

Slika 17: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Tvoje mnenje o gojenju živali za krzno?«

Tabela 14: Porazdelitev anketirancev glede na odgovor na 15. vprašanje: »Tvoje mnenje o izvajanju poskusov na živalih s strani kozmetičnih in farmacevtskih podjetij?«

Odgovor	N	%
Poskusi so pomembni za človeka, zato jih je potrebno izvajati (1)	56	21,4
Testirali bi lahko le zdravila, ličil pa ne (2)	81	30,8
Poskuse bi morali prepovedati ne glede na posledice za ljudi (4)	97	36,9
Ne poznam problema (1)	28	10,6

N=262; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

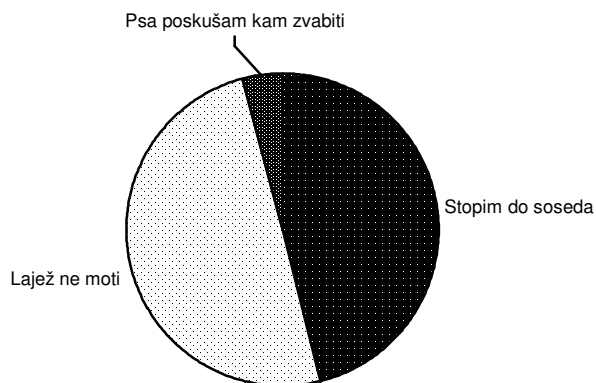

Slika 18: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Tvoje mnenje o izvajanju poskusov na živalih s strani kozmetičnih in farmacevtskih podjetij?«

Tabela 15: Porazdelitev anketirancev glede na odgovor na 16. vprašanje: »Sosedov pes laja tudi ponoči. Kaj storiš?«

Odgovor	N	%
Stopim do soseda in rečem, naj umiri psa (2)	122	46,2
Lajež me ne moti (3)	131	49,6
Psa poskušam kam zvabiti in ga pustiti tam (1)	11	4,2

N=264; Števila v oklepajih obrazložena pri Tabeli 5

Slika 19: Grafični prikaz porazdelitve anketirancev glede na odgovore na vprašanje »Sosedov pes laja tudi ponoči. Kaj storiš?«

Tabela 16 : Porazdelitev odgovorov anketirancev glede na to, ali odgovor spada v rang 1, 2, 3 ali 4

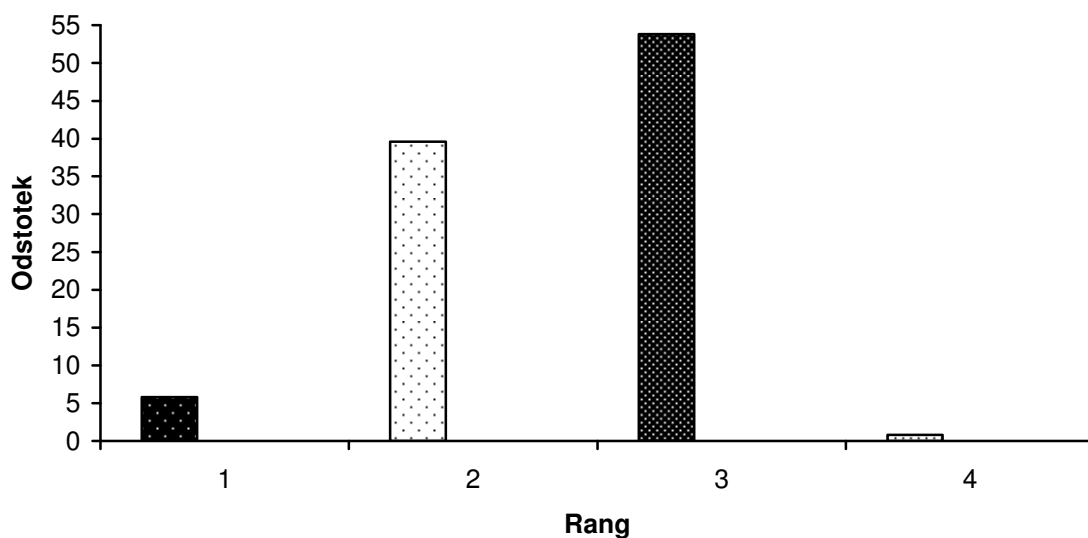
Rang	Razporeditev v range pri odgovorih, ki se nanašajo na domače ljubljence		Razporeditev v range pri odgovorih, ki se nanašajo na prostoživeče in »komercialne« živali	
	N = 652	%	N = 1576	%
1	38	5,8	303	19,2
2	258	39,6	681	43,2
3	351	53,8	424	26,9
4	5	0,8	168	10,7

1—odgovor nakazuje slab ali celo krut odnos do živali ali pa nezanimanje za probleme dobrobiti živali

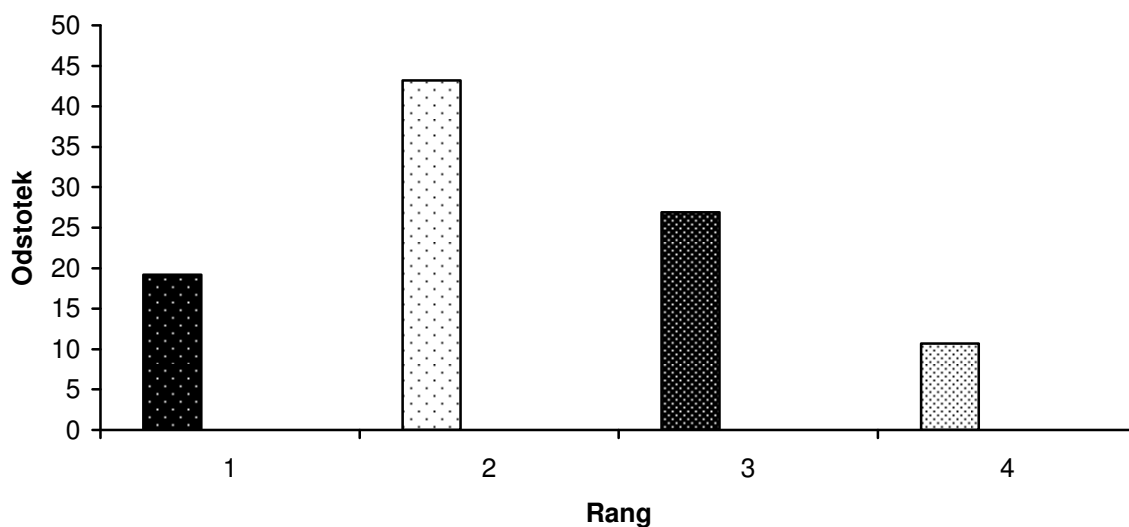
2—odgovor nakazuje racionalen pristop k problemu, ki ga opisuje vprašanje, ali pa je tak odgovor pravilen s stališča ekologije, veterine, dobrobiti živali ipd.

3—odgovor nakazuje pozitivno čustveno navezanost anketiranca na žival ali pozitivno čustveno reakcijo ob določenem vprašanju v zvezi z živalmi

4—odgovor nakazuje močno čustveno navezanost na živali, medtem ko je anketirancu dobrobit ljudi nepomembna

Slika 20: Grafični prikaz porazdelitve odgovorov v range 1-4 med anketiranci z domačimi ljubljenci (vprašanja 6-10). Rangji so obrazloženi pri Tabeli 5.

Slika 21: Grafični prikaz porazdelitve odgovorov, ki nanašajo na »komercialne« in prostoživeče živali, v range 1-4 (vprašanja 11-16). Rangji so obrazloženi pri Tabeli 5.

V Tabeli 16 lahko vidimo, da padejo odgovori, ki se nanašajo na domače ljubljence, v 93,4 % v ranga 2 in 3, kar pomeni pozitivno čustven in racionalen odnos do živali in problemov

na tem področju. Le vsak dvajseti dijak ima do ljubljencev slab ali celo krut odnos ali pa se ne zanima za njihovo dobrobit. Večji delež odgovorov, ki spadajo v rang 1 (slab oz. krut odnos), se pokaže pri vprašanjih, ki se navezujejo na prostoživeče in t.i. komercialne živali – kar 19,2 %, medtem ko je delež odgovorov v rang 2 43,2 %, delež v rang 3 pa 26,9 %. Delež odgovorov s krutim odnosom ali nezanimanjem za dobrobit prostoživečih in »komercialnih živali« je v primerjavi z domačimi ljubljenci trikrat večji. Pri odgovorih na vprašanja o prostoživečih in »komercialnih« živalih spada desetina odgovorov tudi v rang 4, ki pomeni, da dijaki dajejo prednost živalim pred potrebami ljudi. Tako se pri odgovorih na vprašanja o prostoživečih in »komercialnih« živalih pokaže večji odstotek bolj ekstremnih odnosov, t.j. odnosa, ki daje prednost živalim, in pa krutega odnosa. Verjetno je vzrok v neznanju in nezanimanju za dobrobit »komercialnih« in prostoživečih živali.

4.2 PRIMERJAVA ANKETNIH ODGOVOROV MED RAZLIČNIMI DEMOGRAFSKIMI PODSKUPINAMI

Tabela 17: Vpliv demografskih dejavnikov na razporeditev vrednote »Dober odnos vseh ljudi do živali«

	Kategorije	Frekvence postavitve vrednot na mesto							p-vrednost
		1	2	3	4	5	6	7	
Vpliv spola	Moški	2	3	10	5	18	14	53	0,000*
	Ženski	3	6	9	14	15	52	34	
Vpliv starosti	14	0	0	0	0	0	0	0	0,172
	15	4	6	11	14	28	41	45	
	16	1	2	7	3	3	21	30	
	17	0	1	1	2	2	4	12	
	Več kot 17	0	0	0	0	0	0	0	
Vpliv vrste šole	3-letna	1	0	5	6	8	14	28	0,101
	4-letna	2	1	6	1	7	22	28	
	Gimnazija	2	8	8	12	18	30	31	
Vpliv okolja	Podeželsko nas.	1	1	2	5	8	18	18	0,408
	Manjše mesto	0	1	2	3	5	12	9	
	Predmestje	3	5	9	6	8	18	23	
	Center več. mesta	1	2	6	5	12	15	37	

* $p \leq 0,05$

Test χ -kvadrat pri razporeditvi vrednote »dober odnos vseh ljudi do živali«, prikazan v Tabeli 17, je pokazal, da se odgovori statistično pomembno razlikujejo le glede na spol. Več kot polovica fantov je vrednoto »dober odnos vseh ljudi do živali« postavilo na zadnje mesto, medtem ko je enako storila le četrtnina deklet. Dekleta torej vrednoto na lestvici vrednot postavljajo na višja mesta kakor fantje.

Tabela 18: Vpliv demografskih dejavnikov na primernost hrane in ljubljencu namenjenega časa

	Kategorije	Frekvence posameznih odg. na vpr.						p-vrednost	
		Primernost hrane			Primernost časa			Hrana	Čas
		Primerna	Zadovolj.	Neprimer.	Primerno	Premalo	Nič		
Vpliv spola	Moški	43	6	0	33	16	1	0,745	0,340
	Ženski	73	10	1	55	23	6		
Vpliv starosti	14	0	0	0	0	0	0	0,889	0,484
	15	75	9	1	61	21	4		
	16	29	5	0	16	16	2		
	17	10	1	0	8	2	1		
	Več kot 17	2	1	0	3	0	0		
Vpliv vrste šole	3-letna	33	5	0	28	9	1	0,738	0,080
	4-letna	27	2	0	17	12	0		
	Gimnazija	56	9	1	43	18	6		
Vpliv okolja	Podeželsko nas.	29	9	0	21	14	3	0,164	0,551
	Manjše mesto	22	1	0	14	7	2		
	Predmestje	36	5	0	29	10	2		
	Center več. mesta	28	1	1	23	8	0		

Rezultati testa χ -kvadrat, prikazani v Tabeli 18, so pokazali, da ni statistično pomembnih razlik med odgovori na vprašanje o primernosti prehrane in ljubljencu namenjenega časa pri dijakih različnih spolov, različnih starosti, iz različnih okolij in različnih šol.

V Tabeli 19 so prikazani rezultati testa χ -kvadrat pri odgovorovih na vprašanja 6-10. Ugotovimo lahko, da se statistično pomembne razlike pojavijo le med dijaki in dijakinjami pri vprašanju 10 in med dijaki različnih šol pri odgovorih na vprašanje 7. Gimnazijci so na na vprašanje 7 (o brejosti) odgovarjali, da bi mladičem poiskali čim boljši dom, medtem ko so dijaki 3-letne in 4-letne šole poleg tega odgovarjali tudi, da bi pustili, da žival skoti in bi

mladiče dali uspavati. Pri vprašanju 10 (o poginu) so fantje v večji meri kot dekleta odgovarjali, da bi truplo živali vrgli v smetnjak ali WC.

Tabela 19: Vpliv demografskih dejavnikov na odnos mladostnikov do svojih domačih ljubljencev (anketna vprašanja 6-10)

	Vpliv spola		Vpliv starosti					Vpliv vrste šole			Vpliv okolja			
	M	Ž	14	15	16	17	>17	3-1	4-1	Gimn	Pod	Manj mest	Pred mest	Cent
Frekv. odg. na vpr. 6	39 2 2 2 5	71 2 3 1 6	0 0 0 0 0	70 1 4 2 8	27 3 1 1 2	10 0 0 0 1	3 0 0 0 0	30 1 1 2 4	23 1 1 0 4	57 2 3 1 3	33 2 1 0 2	20 1 0 1 0	31 0 2 2 6	25 1 2 0 3
p-vrednost za odg. na vpr. 6	0,762		0,841					0,731			0,736			
Frekv. odg. na vpr. 7	1 4 43	0 5 79	0 0 0	0 4 80	1 5 28	0 0 11	0 0 3	0 5 33	0 4 25	1 0 64	0 5 32	0 1 22	0 2 39	1 1 28
p-vrednost za odg. na vpr. 7	0,355		0,239					0,036*			0,528			
Frekv. odg. na vpr. 8	32 5 11	67 8 7	0 0 0	65 8 9	24 4 6	8 1 2	2 0 1	26 4 8	22 3 3	51 6 7	24 6 7	16 4 2	33 1 6	25 2 3
p-vrednost za odg. na vpr. 8	0,066		0,865					0,647			0,407			
Frekv. odg. na vpr. 9	2 26 3 16	0 49 8 23	0 0 0 0	1 46 8 25	1 19 2 11	0 7 1 3	0 3 0 0	1 22 3 12	0 20 3 5	1 33 5 22	1 21 4 11	0 11 2 8	0 28 2 9	1 15 3 10
p-vrednost za odg. na vpr. 9	0,231		0,947					0,682			0,800			
Frekv. odg. na vpr. 10	27 16 6	53 27 1	0 0 0	50 30 3	21 8 4	8 3 0	1 2 0	21 16 1	17 10 2	42 17 4	21 13 4	12 9 2	27 12 0	80 43 7
p-vrednost za odg. na vpr. 10	0,025*		0,337					0,561			0,405			

* $p \leq 0,05$

Tabela 20: Vpliv demografskih dejavnikov na odnos mladostnikov do ljubljencev drugih ljudi, prostoživečih živali in živali, ki jih človek izkorišča za prehrano, krzno, laboratorijske teste (anketna vprašanja 11-16)

	Vpliv spola		Vpliv starosti					Vpliv vrste šole			Vpliv okolja			
	M	Ž	14	15	16	17	>17	3-1	4-1	Gimn	Pod	Manj mest	Pred mest	Cent
Frekv. odg. na vpr. 11	21 57 14 31	29 86 17 7	1 0 0 0	28 97 20 14	18 30 9 16	3 14 2 6	0 2 0 2	17 39 5 18	13 38 10 8	20 66 16 12	11 33 8 7	7 21 4 5	15 45 6 12	16 43 12 14
p-vrednost za odg. na vpr. 11	0,000*		0,028*					0,157			0,962			
Frekv. odg. na vpr.12	14 57 22 7 24	4 74 25 26 10	0 0 0 1 0	9 81 30 18 21	6 32 16 11 9	2 15 1 3 4	1 3 0 0 0	7 36 15 10 11	8 31 11 10 9	3 64 21 13 14	5 34 6 7 7	2 19 6 4 7	2 35 16 15 11	9 40 19 7 9
p-vrednost za odg. na vpr. 12	0,000*		0,386					0,450			0,367			
Frekv. odg. na vpr. 13	30 35 46 12	35 42 57 5	0 0 1 0	38 43 68 9	21 23 22 8	6 8 11 0	0 3 1 0	15 27 29 8	22 18 24 5	28 32 50 4	14 20 22 3	8 13 12 5	21 19 33 5	22 25 33 4
p-vrednost za odg. na vpr. 13	0,249		0,371					0,258			0,576			
Frekv. odg. na vpr. 14	54 41 9 20	105 20 1 13	1 0 0 0	109 31 3 17	36 20 7 10	12 8 0 5	1 2 0 1	36 24 5 14	40 14 3 11	83 23 2 8	38 11 2 8	24 7 1 6	51 22 0 6	43 21 7 13
p-vrednost za odg. na vpr. 14	0,000*		0,066					0,014*			0,214			
Frekv. odg. na vpr. 15	35 40 29 20	21 41 68 8	0 0 1 0	28 54 65 11	22 20 22 10	5 7 7 6	1 0 2 1	21 22 24 12	18 19 23 9	17 40 50 7	11 25 17 6	4 11 16 7	16 23 33 7	25 21 30 8
p-vrednost za odg. na vpr. 15	0,000*		0,135					0,067			0,300			
Frekv. odg. na vpr.16	56 58 10	66 73 1	0 1 0	65 88 7	43 28 3	12 12 1	2 2 0	41 36 2	31 31 7	50 64 2	23 35 1	13 23 2	40 37 2	44 35 6
p-vrednost za odg. na vpr. 16	0,011*		0,474					0,037*			0,274			

*p<0,05

V Tabeli 20 so prikazani rezultati testa χ -kvadrat pri odgovorih na vprašanja 11-16. V tem sklopu vprašanj je več statistično značilnih razlik, kar kaže na večjo raznolikost mnenj, ko

gre za »komercialne« in prostoživeče živali oz. ljubljence drugih ljudi. Statistično pomembne razlike se pojavijo pri večini odgovorov med dijaki in dijakinjami, med različno starimi anketiranci je statistično pomembna razlika le pri odgovoru na 11. vprašanje (surovost do živali), medtem ko se vpliv šole kaže pri odgovorih na vprašanji o farmah živali za krzno in o ravnanju z lajajočim sosedovim psom. Med anketiranci iz različnih življenjskih okolij ni statistično pomembnih razlik v odgovorih.

Pri vplivu spola se je izkazalo, da se bi več fantov kot deklet s pestmi lotilo človeka, ki bi bil surov z živaljo (vpr. 11), da je več deklet kot fantov mnenja, da živali sploh ne bi smeli uporabljati za prehrano in prevažati (vpr. 12), da več fantov kot deklet ne pozna problema farm z živalmi za krzno (vpr. 14), da bi več deklet kot fantov povsem prepovedalo testiranje na živalih (vpr. 15) in da večji delež deklet kot fantov sploh ne moti lajež sosedovega psa, medtem ko bi nezanimljiv delež fantov psa kar odstranilo (vpr. 16). Pri vprašanju gojenja živali za krzno (vpr. 14) smo ugotovili, da večji delež dijakov 3-letnih šol kot ostalih dijakov ne pozna problema in da bi večji delež gimnazijcev kot ostalih dijakov prepovedalo gojenje živali v te namene. Največjega deleža gimnazijcev tudi ne moti lajež sosedovega psa (vpr. 16), medtem ko največji delež dijakov 3-letne srednje šole lajež moti in bi se pogovorili s sosedom. Med različno starimi dijaki se kaže statistično pomembna razlika pri odgovorih na vprašanje o ravnanju s človekom, ki je surov do živali (vpr. 11). Precejšen delež 16-letnikov bi se takega človeka lotilo s pestmi, medtem ko bi enako storilo manj 15-letnikov in 17-letnikov.

4.3 PRIMERJAVA ODGOVOROV ANKETIRANCEV Z LJUBLJENCI IN TISTI BREZ LJUBLJENCEV

Rezultati testa χ -kvadrat, prikazani v Tabeli 21, so pokazali statistično pomembno razliko med dijaki brez ljubljencev in tistimi z ljubljenci le pri odgovorih na 13. vprašanje, ki je spraševalo, kako bi ravnali v primeru ranjene živali. Tisti dijaki, ki imajo ljubljence, bi večinoma poskušali žival čim prej pripeljati k veterinarju, medtem ko bi tisti brez ljubljencev večinoma pustili žival kar ob cesti, da bi ji pomagal nekdo, ki bi znal.

Tabela 21: Vpliv prisotnosti oz. odsotnosti domačega ljubljenca na razporeditev vrednote »dober odnos vseh ljudi do živali« in na odgovore na vprašanja 11-16

Vprašanje	Frekvenca posameznih odgovorov na vprašanje:		p-vrednost
	Je ljubljenec	Ni ljubljenca	
Razporeditev vrednote »dober odnos vseh ljudi do živali« na mesta od 1 do 7	2 6 11 12 17 43 31	3 3 8 7 16 23 56	0,138
11. (kako ravnati v primeru surovosti do živali)	31 67 15 19	19 76 16 19	0,315
12. (mnenje o transportu živali)	6 66 21 24 17	12 65 26 9 17	0,111
13. (kako ravnati z ranjeno živaljo)	21 42 63 6	44 35 40 11	0,044*
14. (mnenje o gojenju živali za krzno)	92 24 4 13	67 37 6 20	0,557
15. (mnenje o poskusih na živalih)	20 45 60 8	36 36 37 20	0,258
16. (ravnanje z lajajočim psom)	56 74 4	66 57 7	0,183

* $p \leq 0,05$

4.4 DOSLEDNOST ANKETIRANCEV PRI ODGOVARJANJU NA VPRAŠANJA

Zanimalo nas je, ali so anketiranci na več vprašanj odgovorili z odgovori, ki spadajo v isti rang, torej ali imajo do živali večinoma krut odnos, racionalen odnos, čustven odnos ali pa

postavljajo potrebe živali pred potrebe ljudi. V ta namen smo izračunali Spearmanove korelacijske koeficiente med pari vprašanj. Vprašanje številka 7 smo izločili iz izračuna korelacijskega koeficienta, ker je v rang 1 padel odgovor enega anketiranca, vsi ostali so podali odgovore, ki spadajo v ranga 2 in 3.

Tabela 22: Korelacija med pari odgovorov

Spearmanovi korelacijski koeficienti									
	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
6.	0,281*	0,045	0,164	0,020	0,100	0,141	0,025	0,047	0,088
8.		0,098	0,221*	-0,030	0,134	0,338***	0,146	0,248**	0,066
9.			0,062	0,132	0,212*	0,158	0,066	0,202*	0,123
10.				-0,104	0,103	0,286***	0,199*	0,251**	-0,068
11.					0,029	0,140*	-0,019	-0,011	0,001
12.						0,077	0,244***	0,327***	0,091
13.							0,172**	0,217***	0,134*
14.								0,440***	0,134
15.									0,156*

* $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$, *** $p \leq 0,001$

V Tabeli 22 so prikazani Spearmanovi korelacijski koeficienti med pari odgovorov (med 6 in 16) in statistično pomembne razlike med temi pari. Primerjave med pari odgovorov o ljubljencih so senčene s svetlo sivo barvo, medtem ko so primerjave med pari odgovorov o prostoživečih in »komercialnih« živalih senčene s temno sivo in primerjave med pari

odgovorov o ljubljencih in ostalih živalih z belo. Korelacije so nizke do srednje visoke (do 0,440). Značilne do visoko statistično značilne so korelacije med vprašanji o prostoživečih in »komercialnih« živalih ter med vprašanji o ljubljencih in prostoživečih in »komercialnih« živalih, medtem ko so znotraj skupine vprašanj o ljubljencih korelacije nižje in večinoma neznačilne, ker presenetljivo kaže na manjšo doslednost v odgovorih pri vprašanjih glede lastnih ljubljencev. Zelo nizka korelacija je med vprašanjsoma o lajajočem sosedovem psu ter o surovem ravnanju človeka z živaljo in ostalimi odgovori. Na podlagi tega smo ugotovili, da anketiranci niso dosledno izbirali odgovorov (pričakovali smo večjo doslednost), ki kažejo npr. na krut odnos ali odgovorov, ki kažejo na čustven odnos itd.. Ugotovili smo tudi, da se odgovori precej spremenijo, ko pride do vprašanja stika med anketirancem in človekom, ki je surov do živali, ali pa med anketirancem in sosedom, ki ima lajajočega psa. Tu gre namreč za neposredno soočenje s sočlovekom in s tem za možno ogroženost anketiranca, saj bi se lahko zapletel v prepir ali fizičen obračun.

4.5 PREDLOGI, KAKO VKLJUČITI ODNOS DO ŽIVALI V IZOBRAŽEVALNI PROCES

Že v pregledu dosedanjih objav smo navedli načine za vključitev odnosa do živali v izobraževalni proces. Po našem mnenju bi bilo za izboljšanje odnosa do živali dobro v osnovno in srednje šolanje vključiti obvezen predmet »odnos do živali in okolja« ali pa vsaj naslednje vsebine (glede na razvojno stopnjo učencev oziroma dijakov):

1. V vsakem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole obisk kmetij

Vsakič se organizira obisk izbrane kmetije s pogoji reje, ki so v skladu z dobrobitjo živali in kmetije z razmerami, ki niso v skladu z dobrobitjo živali. Po ogledu sledi razgovor v učilnici o dobrobiti rejnih živali, pri čemer naj učenci in dijaki sami pridejo do zaključka, katera je bolj primerna za živali in zakaj, ter do možnih ukrepov, ki bi na vseh kmetijah vodili v razmere v skladu z dobrobitjo živali.

2. V vsakem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole udeležba učencev in dijakov na projektu »opazovanje živali v naravi«

Udeleženci morajo vsaj dva dni zapored po nekaj ur v naravi opazovati izbrano žival in natančno beležiti njeno vedenje (hranjenje, pitje, negovanje, raziskovanje, ...), nato pa si ogledajo v učilnici video s posnetkom vedenja živali iste vrste, pri nastajanju katerega je bila v bližini živali le kamera, človek pa ne. Sledi razgovor v učilnici o tem, kako žival spremeni vedenje v prisotnosti človeka, zakaj se to zgodi in kaj lahko storimo, da ne vznemirjamo živali v naravi.

3. V vsakem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole predavanja strokovnjakov o oskrbi pomoči potrebnih prostoživečih živali

Predavanja naj vsebujejo reševanje različnih situacij, na primer kaj naj učenec ali dijak stori, če najde ranjeno divjo žival, ptice, ki so padle iz gnezda ipd.

4. V tretjem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole projektne dnevi, na katerih se otrokom z vidika dobrobiti živali predstavi testiranje izdelkov na živalih, delovanje farm, kjer gojijo živali za krzno ipd.

Učenci in dijaki morajo sami ugotoviti, česa te živali nimajo, kaj bi se dalo narediti za izboljšanje razmer oziroma katera uporaba živali je popolnoma nepotrebna in kako nadomestiti testiranja določenih izdelkov na živalih z drugimi metodami ter kakšne so poti spremembe zakonodaje.

5. V vsakem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole izobraževanje učencev in dijakov o stikih z nepoznanimi živalmi

Predavanja naj vsebujejo reševanje različnih situacij, na primer kako se približati nepoznanim živalim, ki jih pogosto srečujejo (psom) ali kako se zavarujejo pred živalmi, ki jih lahko srečajo v naravi (medvedom, strupeno kačo), da pri tem niso poškodovani sami.

6. Pri pouku biologije v srednji šoli v okviru vsebin o zdravi prehrani vključiti tudi na raziskavah temelječa dejstva o vegetarijanski in veganski prehrani

Dijake je potrebno pri tem le informirati in se ne opredeljevati do problema, saj si celo strokovnjaki niso edini, kaj drži in kaj ne. Pri tem je potrebno odgovoriti na različna vprašanja, na primer: Katere različne oblike prehrane poznamo? Na vnos katerih snovi je potrebno posebno paziti pri vegetarijanski oz. veganski prehrani? Kje najti sestavine za obroke in kje recepte? Je takšna hrana dražja od prehrane, ki vključuje tudi živila živalskega izvora? Zakaj ljudje postanejo vegetarijanci ali vegani (zdravstveni in etični vzroki ali zgolj »modna muha«)?

7. V drugem in tretjem triletju osnovne šole in vsaj enkrat v času srednje šole prikaz video kaset oziroma DVD posnetkov z dejstvi, da živali prav tako občutijo lagodje in nelagodje, so sposobne miselnih procesov ipd.

Tu je pomembno, da so dejstva temelječa na znanstvenih raziskavah in da so na posnetkih tudi dokazi za ta dejstva, namen pa je, da gledalci dobijo občutek, da so živali v marsičem enake človeku. Primer primernega videoposnetka, namenjenega šolarjem med 10 in 16 letom starosti je »Rejne živali in mi«, ki ga je izdala organizacija CIWF iz Velike Britanije. Vsebuje podatke o nagonu in inteligenci rejnih živali, razvoju intenzivnega kmetijstva, selekciji, prosti reji, prehranski verigi in učinkoviti proizvodnji hrane, o možnosti izbora živil in o kampanjah proti intenzivni živinoreji. Posebej dobro je predstavljen problem intenzivne živinoreje, saj so učenci neke osnovne šole zaigrali živali na intenzivni farmi, kjer je preveč živali na premajhnem prostoru, so brez svetlobe, na istem mestu pa se hranijo in iztrebljajo.

4.6 NA KAJ MORA UČITELJ OZIROMA PROFESOR PAZITI PRI POUČEVANJU DOBREGA ODNOSA DO ŽIVALI

1. Nekatere vsebine na svetovnem spletu in dosegljive preko različnih organizacij za zaščito živali niso primerne za poučevanje dobrega odnosa do živali

Na svetovnem spletu (na straneh www.youtube.com in podobnih) obstaja veliko posnetkov mučenja živali in živali v neprimernih razmerah, ki pa prikazujejo le mučenje, trpljenje, kri, razmesarjene živali, ni pa podano, zakaj naj ljudje tega ne bi počeli, saj so posnete živali konec koncev namenjene za hrano človeku, testiranje zdravil ipd.. Učenec ali dijak se po ogledu takega materiala slabo počuti, je morda jezen na povzročitelje, težko pa, sploh v nižjih razredih osnovne šole, vse to poveže s procesom pridobivanja hrane in testiranja zdravil, iz posnetkov pa ne izve tega, kaj lahko sam stori za izboljšanje razmer za živali.

Primeri neprimernih videoposnetkov: In defence of mothers (In defence of ...), ki prikazuje breje svinje v premajhnih boksih in Meet your milk (Meet your milk, 2007), ki prikazuje neprimerno ravnanje s kravami molznicami.

2. Neprimerni učni listi, ki se najpogosteje pojavljajo v prvih razredih osnovne šole

Večinoma so to učni listi, ki poudarjajo, da so nekatere živali koristne (npr. čebele), druge pa so škodljivci (npr. lubadar, miš). Tu je potrebno poudariti, da v naravi ni koristnih živali in škodljivcev, vse živalske vrste tekmujejo za življenjski prostor, hrano in vodo, je pa res, da se nekatere živali hranijo tudi s sadjem, zelenjavo, žiti ipd., kar pridelata človek. Ob tem je potrebno učence spodbuditi k temu, da začnejo razmišljati o sonaravnih načinih zaščite pridelkov. V prilogi B (Grade three, Insects ...) je primer slabega učnega lista, ki razvršča žuželke na koristne in škodljive.

4.7 ODGOVORI NA HIPOTEZE

H1: Odnos mladostnikov do živali je srednji (na ocenjevalni lestvici slab, srednji, dober).
Hipotezo lahko sprejmemo. Analiza anketnih odgovorov je pokazala, da velika večina (93,4 %) odgovorov anketiranih dijakov v zvezi z ljubljenci in večina (70,1 %) odgovorov v zvezi z ostalimi živalmi pade v ranga 2 in 3, ki nakazujeta racionalen pristop k problemu, ki se tiče živali, in pa pozitivna čustva ob reševanju problemov v zvezi z dobrobitjo živali. Svojim ljubljencem velika večina nameni pravilno prehrano (90,3 %) in dovolj časa (76,9 %) in tudi dejstvo, da skoraj polovica mladih nima ljubljenca, ni negativno, saj ga mnogi

verjetno nimajo zato, ker zanj nimajo ustreznih razmer. Bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da večina mladih postavlja vrednoto »dober odnos vseh ljudi do živali« šele na 6. mesto, torej za večino drugih vrednot. Prav tako ne moremo mimo dejstva, da skoraj petina odgovorov na vprašanja o prostoživečih in »komercialnih« živalih pade v rang 1, ki pomeni krut odnos do živali ali pa nezanimanje za probleme dobrobiti živali.

H2: Odnos mladostnikov do domačih ljubljencev je boljši kot odnos mladostnikov do »komercialnih« ter do prostoživečih živali.

Hipotezo lahko sprejmemo. Delež mladih s podanimi odgovori, ki kažejo na krut odnos do živali in nezanimanje za probleme živali, je trikrat večji pri vprašanih o prostoživečih in »komercialnih« živalih kot pri ljubljencih (19,2 in 5,8 %), prav tako pa je pri vprašanih o »komercialnih« in prostoživečih živalih v primerjavi z ljubljenci za polovico manjši delež tistih, ki imajo do težav, ki se tičejo živali, pozitiven čustven pristop (53,8 in 26,9 %).

H3: Čustven odnos, racionalen odnos, krut odnos in odnos, pri katerem mladostniki dajejo prednost živalim pred ljudmi, se med populacijo mladostnikov kažejo v enakomernih deležih.

Hipotezo moramo zavrniti. Analiza anketnih odgovorov na vprašanja v zvezi z ljubljenci je pokazala, da spada več kot polovica odgovorov v rang 3 (pozitiven čustven odnos), dve petini v rang 2 (racionalen pristop), medtem ko sta deleža odgovorov, ki spadajo v ranga 1 in 4 nizka (5,8 in 0,8 %). Tudi pri odgovorih v zvezi z ostalimi živalmi deleži niso enakomerno porazdeljeni, skoraj polovica odgovorov spada v rang 2, dobra četrtina v rang 3, petina v rang 1 (krut odnos oz. nezanimanje) in desetina v rang 4 (prednost živalim pred potrebami ljudi).

H4: Na odnos mladostnikov do živali vpliva mladostnikov spol, okolje, v katerem živi (stanuje), vrsta šola, ki jo obiskuje (šolsko okolje) in starost.

Hipotezo smo sprejeli, če so se vsaj pri polovici odgovorov pokazale statistično pomembne razlike med različnimi demografskimi podskupinami.

1.) Spol: Hipotezo lahko sprejmemo. Pri polovici odgovorov se je izkazalo, da imajo fantje in dekleta različna mnenja oziroma bi ravnali različno. Dekleta vrednoto »dober odnos vseh ljudi do živali« na lestvici vrednot postavljajo na višja mesta kakor fantje. Pri

vprašanju o poginu ljubljenca so fantje v večji meri kot dekleta odgovarjali, da bi truplo živali vrgli v smetnjak ali WC. Izkazalo se je, da se bi več fantov kot deklet s pestmi lotilo človeka, ki bi bil surov z živaljo, da je več deklet kot fantov mnenja, da živali sploh ne bi smeli uporabljati za prehrano in prevažati, da več fantov kot deklet ne pozna problema farm z živalmi za krzno. Več deklet kot fantov bi povsem prepovedalo testiranje na živalih in da večji delež deklet kot fantov sploh ne moti lajež sosedovega psa, medtem ko bi nezanimljiv delež fantov psa kar odstranilo.

2.) Okolje: Hipotezo moramo zavrniti. Testiranje s testom χ -kvadrat je pokazalo, da ni statistično pomembnih razlik med odgovori na vprašanja dijakov iz različnih življenjskih okolij.

3.) Šolsko okolje: Hipotezo lahko zavrnemo, saj so se statistično pomembne razlike med odgovori dijakov različnih šol pokazale pri treh vprašanjih (torej manj kot pri polovici vseh vprašanj) in sicer glede brejosti, gojenja živali za krzno in glede laježa sosedovega psa. Gimnazijci so na vprašanje o brejosti odgovarjali, da bi mladičem poiskali čim boljši dom, medtem ko so dijaki 3-letne in 4-letne šole poleg tega odgovarjali tudi, da bi pustili, da žival skoti in bi mladiče dali uspavati. Pri vprašanju gojenja živali za krzno smo ugotovili, da večji delež dijakov 3-letnih šol kot ostalih dijakov ne pozna problema in da bi večji delež gimnazijcev kot ostalih dijakov prepovedalo gojenje živali v te namene. Največjega deleža gimnazijcev tudi ne moti lajež sosedovega psa, medtem ko največji delež dijakov 3-letne srednje šole lajež moti in bi se pogovorili s sosedom.

4.) Starost: Hipotezo lahko zavrnemo, saj se statistično pomembna razlika med različno starimi mladostniki pokaže le pri odgovorih na vprašanje o surovosti do živali, pri odgovorih na ostala vprašanja pa ne. Precejšen delež 16-letnikov bi se človeka, ki je surov do živali, lotilo s pestmi, medtem ko bi enako storilo manj 15-letnikov in 17-letnikov.

H5: Če primerjamo odnos do živali mladostnikov brez ljubljencev in tistih z ljubljenci, imajo slednji precej boljšega.

Hipotezo smo sprejeli, če se je vsaj pri polovici odgovorov pokazala statistično pomembna razlika med lastniki ljubljencev in tistimi brez ljubljencev.

Hipotezo lahko zavrnemo, saj je analiza odgovorov pokazala razliko med lastniki ljubljencev in ostalimi samo pri vprašanju o ravnanju z ranjeno živaljo, pri vse ostalih vprašanjih pa ni bilo razlik v odgovorih. Tisti dijaki, ki imajo ljubljence, bi večinoma

poskušali žival čim prej pripeljati k veterinarju, medtem ko bi tisti brez ljubljencev večinoma pustili žival kar ob cesti, da bi ji pomagal nekdo, ki bi znal.

H6: Mladostniki med odgovori na vprašanja vedno izberejo odgovore, ki spadajo v isti rang.

Hipotezo lahko zavrnamo. Z izračunom Spearmanovih korelacijskih koeficientov smo pokazali, da anketiranci niso dosledno izbirali odgovorov, ki kažejo npr. na krut odnos ali odgovorov, ki kažejo na čustven odnos itd. Poleg tega se odgovori spremenijo, ko pride do vprašanja stika med anketirancem in človekom, ki je surov do živali, ali pa med anketirancem in sosedom, ki ima lajajočega psa, torej v situacijah, ko ni potrebno podati le mnenja ali poskrbeti za svojo žival, ampak bi bil anketiranec med posredovanjem lahko tudi ogrožen s strani človeka.

H7: Obstajajo različne metode, s katerimi lahko učitelji pomagajo mladostnikom izboljšati odnos do živali.

Hipotezo lahko sprejmemo, saj smo v literaturi in na podlagi lastnih izkušenj našli kar nekaj metod, s katerimi lahko učitelji pomagajo mladim ljudem vzpostaviti boljši odnos do živali.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Živali nas spremljajo na vsakem koraku in so za nas izredno pomembne. Samo pomislimo, kako bi preživeli brez čebel in ostalih opraševalcev rastlin, brez talne favne, ki je tako zelo pomembna za razvoj tal, brez različnih živalskih združb in ob porušenju ravnovesja zaradi izumrtja vrst v različnih ekosistemih ter brez psov in mačk, ki pomenijo košček narave sredi velemestne džungle? Ker so mladostniki naša prihodnost, prihodnji rod, ki bo

upravljal z živalmi in naravo, je izrednega pomena, da se odnos do živali še izboljša. Naša raziskava je pokazala, da je odnos mladostnikov do živali srednji (na ocenjevalni lestvici slab, srednji, dober).

5.1.1 Mladostniki in vrednote

Kaj je mladostnikom pomembno in kje na lestvici njihovih vrednot je dober odnos vseh ljudi do živali? To vrednoto smo pomešali med ostale, rezultati pa so pokazali, da mladostnikom več kot odnos do živali pomenijo zdravje, odnos s starši, šolski uspeh, ljubezen in prijateljstvo. Manj kot odnos do živali jim pomeni le posedovanje denarja. Ker gre za mladostnike, večinoma stare 15 in 16 let, je taka razporeditev vrednot razumljiva, saj se zanimajo predvsem zase, za svoje telo, del njihovega vsakdana so starši in šola, ljubezenske zveze in prijateljstvo. Ker zanje materialno poskrbijo starši, jim seveda denar ne pomeni veliko. Ob odsotnosti kontinuiranega izobraževanja o dobrobiti živali v domačem in šolskem okolju pa seveda ne moremo pričakovati, da bo dober odnos ljudi do živali že kmalu pridobil kakšno mesto na lestvici mladostniških vrednot.

5.1.2 Mladostniki in ljubljenci

Anketa je pokazala, da ima polovica mladostnikov doma ljubljenca, študija iz leta 2005 (Tomažič, 2005) pa, da ima ljubljenca precej višji odstotek (85 %) mladostnikov. Prav tako pa se je višji odstotek lastnikov ljubljencev (75 %) pokazal v anketi iz celjske regije (Kač in Mlakar, 2006). Za odstopanje naših rezultatov nimamo razlage. V literaturi (Kač in Mlakar, 2006, Poresky, 1996, ...) najdemo podatke o vplivu prisotnosti ljubljenca na odnos do živali. Če ima otrok ljubljenca, razvije bolj pozitiven odnos do živali in se bolj zanima za problematiko dobrobiti živali. Tega rezultati naše ankete niso pokazali, saj se je statistično pomembna razlika med lastniki ljubljencev in tistimi, ki to niso, pokazala le pri odgovorih na eno vprašanje.

Mladostniki z ljubljenci so se izkazali za odgovorne, saj imajo doma primerno število ljubljencev določene vrste, jim večinoma namenijo na dan dovolj časa in večinoma hranijo z ustrezno prehrano. Tudi odgovori na vprašanja 6–10, ki se tičejo ljubljencev, kažejo na to, da so mladostniki do svojih živali skrbni in da jim je pomembna njihova dobrobit. Seveda je potrebno jemati rezultate nekoliko z rezervo, saj že sama formulacija vprašanj in odgovorov v anketi lahko privede do tega, da anketiranci iščejo in obkrožijo »pravilne« odgovore, ne pa tistih, ki resnično pokažejo njihovo mnenje.

5.1.3 Mladostniki in prostoživeče ter »komercialne« živali

Ta odnos je v primerjavi z odnosom do ljubljencev precej slabši. Po rezultatih ankete je približno petina mladostnikov brezbriznih in/ali krutih do teh živali. Vprašanje je, od kod brezbriznost. Je to res le posledica neozaveščenosti mladih o problematiki dobrobiti prostoživečih, rejnih in poskusnih živali ali pa je posledica družbenih tokov, ki vse bolj vodijo v zaverovanost vase in nezanimanje za okolico? Kljub odsotnosti dobrobiti živali in odnosa do živali v izobraževalnem procesu namreč obstaja o teh temah množica dostopnih informacij tako med znanstveno literaturo kot tudi v različnih medijih, v slednjih predvsem kot poljudnoznanstvena dejstva in bolj ali manj primerni oglasi različnih organizacij, ki se borijo za dobrobit živali.

Tudi na odnos mladih do prostoživečih in »komercialnih« živali vpliva spol. Dekleta imajo do teh živali bolj čustven in racionalen odnos, medtem ko fantje kažejo več nezanimanja oziroma krutosti do živali. Vpliva življenjskega okolja na odnos do živali nismo zaznali, medtem ko se vpliva starosti in šole kažeta pri manj kot polovici odgovorov. Ker ni velikih razlik v odnosu do živali med dijaki iz različnih šolskih okolij, lahko sklepamo, da bi bilo dobro v vse šole (tako osnovne kot vse tipe srednjih šol) uvesti vsebine s področja dobrobiti prostoživečih, rejnih in poskusnih živali.

5.1.4 Mladostniki in tip odnosa do živali

V literaturi najdemo Kellertovo tipologijo odnosa do živali (Bjerke in sod., 1998), ki odnos do živali deli na humanističen, moralističen, koristolovski, negativističen, gospodujoč, naturalističen in ekologičen tip, pri čemer je med mladostniki najbolj pogost humanističen odnos, nato moralističen, ekologičen, naturalističen, negativističen, gospodujoč in koristolovski. V analogiji s Kellertovo tipologijo smo v naši raziskavi možne odgovore na vprašanja razporedili v range, ki kažejo na racionalen odnos (podobno kot moralističen, naturalističen in ekologičen), čustven odnos (humanističen), krut odnos (kamor spada tudi brezbržnost in je podoben negativističnemu in koristolovskemu) in na dajanje prednosti živalim pred ljudmi (za katerega pri Kellertu ne najdemo ustreznega analoga). Analiza anketnih odgovorov je pokazala, da ima največ mladostnikov do dobrobiti živali racionalen odnos, sledi čustven odnos, krut odnos in odnos, pri katerem dajejo prednost živalim pred ljudmi. Naši rezultati so primerljivi z rezultati raziskave, ki so jo opravili Bjerke in sodelavci (1998).

Omeniti je potrebno tudi, da mladostniki niso dosledno odgovarjali na vprašanja z odgovori, ki spadajo v rang 1 (torej krut ali brezbržen odnos) oziroma v kakšen drug rang, kar je morda med drugim posledica tega, da so nekatera vprašanja od njih zahtevala le (pasivno) mnenje, druga aktivnost (kaj bi storil, če ...?) in tretja soočenje s človekom. Anketirancu je verjetno najlažje podati mnenje oziroma pomagati lastni živali, najtežje pa bi se bilo soočiti s človekom.

5.1.5 Vključevanje dobrobiti živali in odnosa do živali v izobraževalni proces in življenje ljudi

Glede na rezultate naše raziskave je nujno v izobraževalni proces vključiti več vsebin ali pa celo nov predmet s področja dobrobiti živali s ciljem, da se izboljša odnos do živali, predvsem do tistih, ki živijo izven naših domov. V poglavjih 4.4 in 4.5 smo podali kar nekaj predlogov vključevanja teme v osnovne in srednje šole. Kot pri vsakem učenju, je

tudi pri učenju dobrega odnosa do živali pomembno, da ima že sam učitelj dober odnos do živali (nujno izobraževanje učiteljev, predvsem odpravljanja predsodkov do živali). Poleg tega je pomembna tudi pozitivna spodbuda otrok, torej bi morali biti za izkazan trud in prizadevanje za dobrobit živali ustrezno nagrajeni, posebno pozornost pa bi morali učitelji nameniti otrokom, ki ne kažejo zanimanja in ali pa so kruti do živali. V učenje dobrega odnosa do živali je potrebno vključiti tudi starše. Poleg izobraževalnih vsebin je pomembno tudi dosledno izvrševanje Zakona o zaščiti živali (Zakon o zaščiti živali, 2007) in 341. člena Kazenskega zakonika (Kazenski zakonik ..., 2008), saj krutost do živali in ignoriranje dobrobiti živali ne smeta ostati nekaznovani.

5.2 SKLEPI

Naša raziskava je pokazala, da:

- je odnos mladostnikov do živali srednji (na ocenjevalni lestvici slab, srednji, dober),
- imajo mladostniki boljši odnos do svojih ljubljencev kot do prostoživečih, rejnih in poskusnih živali,
- na odnos do živali vpliva mladostnikov spol, medtem ko starost, šolsko okolje in okolje, v katerem živi, ne vplivajo,
- spol bolj vpliva na odnos do prostoživečih in »komercialnih« živali kot do ljubljencev,
- na mladostniški odnos do živali ne vpliva lastništvo živali oziroma ljubljenca,
- mladostniški sistem vrednot postavlja pred dober odnos ljudi do živali še zdravje, odnos med mladostniki in starši, uspeh v šoli, ljubezen in prijateljstvo, za njega pa posedovanje denarja
- mladostniki na vprašanja ne odgovarjajo zmeraj z odgovori, ki spadajo v isti rang, kar je posledica tega, da lažje pokažejo bolj pozitiven odnos do živali pri vprašanjih, ki sprašujejo po mnenju, kot pri tistih, ki sprašujejo po ravnanju v določeni situaciji oz. ob soočenju s človekom.

Odnos mladostnikov do živali bi se dalo izboljšati z vključevanjem dobrobiti živali v izobraževalni sistem, pri čemer je potrebno upoštevati:

- da mora biti učitelj učencem dober zgled, torej mora sam imeti dober odnos do živali,
- da je potrebno vključiti več vsebin o prostoživečih, rejnih in poskusnih živalih kot pa vsebin o ljubljencih,
- da je potrebno dobrobit živali postaviti pred cilje izobraževanja in uporabiti metode, ki ne bi ogrožale dobrobiti živali,
- da že od začetka osnovne šole učitelji pazijo, da ne uporabljajo izrazov in metod, ki bi učence popeljala na pot predsodkov do živali, strahu pred živalmi in nemoči (npr. neprimernih video vsebin, izrazov koristne in škodljive živali),
- da je potrebno sodelovati s starši in tudi njim (morda s priporočili ustrezne literature in različnimi delavnicami, ki jih ponudi šola) pomagati, da otroku privzgojijo dober odnos do živali.

6 POVZETEK

Živali so pomemben del našega okolja in vsakdana. Človek že od začetka svojega obstoja izkorišča živali za svoje potrebe, vendar se moramo zavedati, da ima od njih več koristi kot one od njega in ker je človeku dana sposobnost varovanja ali uničenja živalskih vrst, je nujno, da se že otrokom privzgoji dober odnos do živali. Marsikaj lahko vpliva na mladostnikovo dožemanje živali, v literaturi najdemo vpliv staršev oziroma družinskega okolja, vpliv lastništva živali, vpliv spola, starosti, življenjskega okolja in vrste šole, ki jo obiskuje.

Namen tega diplomskega dela je bil ugotoviti, kakšen je odnos mladostnikov do živali, kaj vpliva na odnos in kako ta odnos vključiti v izobraževalni proces. V ta namen smo pripravili anketo, na katero je odgovarjalo 264 dijakov prvih letnikov po ene naključno izbrane poklicne šole, srednje tehnične šole in gimnazije. Dijaki so bili obeh spolov in stanujoči v različnih okoljih, od podeželja do centra večjega mesta. Metoda preučitve vključevanja odnosa do živali v izobraževalni proces je temeljila na rezultatih ankete,

pregledu rezultatov dosedanjih raziskav in lastnih izkušnjah ter opažanjih avtorice pri opravljanju pedagoške prakse.

Rezultati raziskave so pokazali, da je splošen odnos mladostnikov do živali srednji (na lestvici ocen slab, srednji, dober) in da mladostniki na vprašanja niso odgovarjali dosledno z določenim rangom odgovora (krut/brezbrižen, racionalen, čustven, izjemno čustven). Na odnos mladostnikov do živali vpliva spol, medtem ko okolje, v katerem živijo, šolsko okolje, starost in lastništvo ljubljenca bistveno ne vplivajo. Vplivi so bolj kažejo v odnosu do prostoživečih, rejnih in poskusnih živali kot v odnosu do ljubljencev, odnos do prvih je dokaj slab pri vseh demografskih podskupinah in je slabši kot odnos do ljubljencev. Iz tega razloga in zaradi mladostniškega sistema vrednot, ki postavlja odnos ljudi do živali šele na predzadnje mesto, priporočamo v izobraževalnem procesu uporabo metod, ki bi vodile v izboljšanje odnosa do živali, predvsem tistih, ki niso ljubljenci. Učenci in dijaki bi lahko opazovali rejne živali na kmetijah, izvajali projektna dela v naravi, si ogledali primerne video vsebine, poslušali predavanja strokovnjakov, ki delajo na področju dobrobiti živali, ... Pri tem je pomembno, da na prvo mesto postavimo dobrobit živali in da imajo tudi učitelji in starši možnost, da se ustrezno izobrazijo o dobrobiti živali in odpravijo morebitne predsodke do živali. Učenci in dijaki morajo biti za svoj trud za dobrobit živali ustrezno nagrajeni, posebna pozornost pa bi bila namenjena tistim, ki se za živali ne zanimajo ali so do njih kruti.

7 VIRI

Animal welfare and the treaty of Amsterdam. 1997.

<http://www.eurocbc.org/page673.html> (2. jun. 2008)

- Ascione F.R., Weber C.V. 1996. Children's attitudes about the humane treatment of animals and empathy: one-year follow up of a school-based intervention. *Anthrozoos*, 9, 4: 188-195
- Bajd B., Praprotnik L. 2005. Vpliv praktičnega dela na odnos do živali. V: Vseživljenjska znanja in pouk biologije. 7. kongres učiteljev biologije Slovenije, Preddvor, Slovenija, 23.-24. sep. 2005. Ljubljana, Društvo učiteljev biologije Slovenije: 27
- Bjerke T., Odegardstuen T.S., Kaltenborn B.P. 1998. Attitudes toward animals among Norwegian children and adolescents: Species preferences. *Anthrozoos*, 11, 2: 79-86
- Dadds M.R., Turner C.M., McAloon J. 2002. Developmental links between cruelty to animals and human violence. *The Australian and New Zealand journal of criminology*, 35, 3: 363-382
- Filozofija in religija. 2003. Moj pes: slovenska revija o živalih, 11, 10.
<http://www.mojpes.com/clanki/psiskozistoletja4.html#oktober2003> (25. mar. 2008)
- Grade Three, Insects/spiders, Science. Learningpage.com.
<http://www.learningpage.com> (27. mar. 2008)
- In defence of mothers. Animals Australia.
www.savebabe.com/video.php (28. mar. 2008)
- Johnson T.B. 1999. Beyond violence: the human-animal connection, video review. NASP Communiqué, 28, 5. <http://www.well.org.yu/nasp.html> (5. apr. 2008)
- Kač K., Mlakar A. 2006. Odnos mladih do živali. Raziskovalna naloga. Celje, Gimnazija Celje-center: 35-64

- Kaplan M. 1997. The use of reptiles in public education. The biology, husbandry, and health care of reptiles, 2: 272-288
- Kazenski zakonik Republike Slovenije. Uradno prečiščeno besedilo. Ur.l. RS št. 55-5866/08
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200855&stevilka=2296> (3. jul. 2008)
- Kidd, A.H., Kidd R.M. 1990. Factors in children's attitudes toward pets. Psychological Reports, 66: 775-786
- Kidd A.H., Kidd R.M. 1996. Developmental factors leading to positive attitudes toward wildlife and conservation. Applied Animal Behaviour Science, 47: 119-125
- Kolenc Z. 2003. Biologija – za odgovoren odnos do živali. V: Biologija za odgovoren odnos do živali. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003. Premik Banič A. (ur.). Ljubljana, Društvo učiteljev biologije: 35
- Laurent E.L. 2000. Children, »insects« and play in Japan. V: Companion animals and us – exploring the relationship between people and pets. Based on papers from a conference at Downing College, Cambridge, 1996. Podberscek A.L., Paul E.S., Serpell J.A. (eds.). Cambridge, Cambridge University Press, 2000: 61-89
- McNicholas J., Collis G.M. 2001. Children's representations of pets in their social networks. Child: Care, health and development, 27, 3: 279-294
- Meet your milk. 2007. Veg TV. http://veg-tv.info/Meet_your_Milk (28. mar. 2008)
- Miura A., Bradshaw J.W.S., Tanida H. 2002. Childhood experiences and attitudes towards animal issues: a comparison of young adults in Japan and the UK. Animal welfare, 11: 437-448

- Ocepek R. 1996. Živali v pedagoškem procesu – učenje z izkušnjo. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo: 36, 40
- Poresky R.H. 1996. Companion animals and other factors affecting young children's development. *Anthrozoos*, 9, 4: 159-168
- Praprotnik L. 2003. Predsodki do živali na Srednji ekonomski šoli Ljubljana. V: *Biologija za odgovoren odnos do živali*. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003. Premik Banič A. (ur.). Ljubljana, Društvo učiteljev biologije: 27
- Prastara vez med človekom in psom. 2002. *Moj pes: slovenska revija o živalih*, 10, 3.
<http://www.mojpes.com/clanki/psiskozistoletja3.html#marec2002> (25. mar. 2008)
- Prelec J. 2007. Varstvo živali – odnos človeka in pravo. Seminarska naloga. Maribor, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta: 21-22
- Prokop P., Prokop M., Tunnicliffe S.D. 2007. Effects of keeping animals as pets on children's concepts of vertebrates and invertebrates. *International Journal of Science Education*, 1-19.
<http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a779320246~db=all~jumptype=rss> (25. mar. 2008)
- Protokol Evropske unije št. 33 o zaščiti in dobrobiti živali - dodatek. 1997.
http://ius.info/EUII/Dokumenti/1/2006/12006E_PRO_33.htm (25. mar. 2008)
- Serpell J., Manning A. 1994. *Animals and human society: changing perspective*. London, New York, Routledge: 200 str.
- Siard N. 2003. Zaščita rejnih živali. V: *Biologija za odgovoren odnos do živali*. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003. Premik Banič A. (ur.). Ljubljana, Društvo učiteljev biologije: 18

Siard N. 2004. Izobraževanje na področju dobrobiti živali. V: Prvi strokovni posvet Didaktika v šoli v naravi. Zbornik prispevkov, Tolmin, 4.-6. nov. 2004. Ljubljana, CŠOD: 164-166

Siard N., Premik Banič A. 2005. Dobrobit živali: osnovne informacije in primeri. Domžale, Izobraževalno društvo Noetova šola: 7-17

Štuhec I. 2003. Sožitje človeka in živali. V: Biologija za odgovoren odnos do živali. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003. Premik Banič A. (ur.). Ljubljana, Društvo učiteljev biologije: 17

Tomažič I. 2003. Živali v šolskem vivariju – primeren izbor, oskrba in rokovanje. V: Biologija za odgovoren odnos do živali. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003. Premik Banič A. (ur.). Ljubljana, Društvo učiteljev biologije: 38

Tomažič K. 2005. Odnos mladih do živali. Seminarska naloga. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo: 6

Zakon o zaščiti živali. Uradno prečiščeno besedilo. Ur.l. RS 43-5943/07

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200743&stevilka=2354> (2. jul. 2008)

ZAHVALA

Za vso pomoč pri izdelavi diplomske naloge, spodbudo in prijaznost se najlepše zahvaljujem asist. dr. Nataši Siard, dr. Jelki Strgar in dr. Miranu Kastelicu.

Najlepša hvala tudi prof. dr. Barbari Bajd in prof. dr. Borisu Bulogu za recenzijo oziroma pregled diplomskega dela.

Hvala tudi dijakom Srednje šole za gostinstvo in turizem, Ljubljana, Srednje ekonomske šole Ljubljana in Gimnazije Poljane, da so si vzeli čas in sodelovali v raziskavi, in vsem profesorjem z omenjenih šol, ki so omogočili anketiranje dijakov.

Najlepše se zahvaljujem Aleksandri in Dijani za lekturo in Janji za pomoč pri statistični obdelavi podatkov. Vsem trem hvala tudi za vso podporo.

Iskrena hvala tudi vsem prijateljicam in prijateljem ter kolegicam in kolegom s fakultete, da ste verjeli vame in me spodbujali.

Najlepša hvala, Teja in Igor, za finančno podporo in potrpežljivost med mojim študijem. Za vso podporo hvala tudi Valeriji in Urošu.

Najlepša hvala tudi tebi, Baby, da si mi »pomagala« pri študiju in skrbela za mojo rekreacijo.

In nenazadnje: Dušan, hvala, ker me razumeš in hvala za vse, kar si storil zame.

PRILOGE

Priloga A:
Anketa: ODNOS MLADOSTNIKOV DO ŽIVALI

Lep pozdrav! Sem absolventka na Biotehniški fakulteti in želim izdelati diplomsko nalogo z naslovom »Odnos mladostnikov do živali in kako ga vključiti v izobraževalni proces«, zato bi potrebovala tvojo pomoč.

Prosim, če izpolniš to anketo. Anketa je **anonimna**, zato **odgovarjaj tako kot bi v resnici ravnal/a v določenih situacijah**. Hvala za sodelovanje!

1.) Tvoj spol (obkroži): M Ž

2.) Tvoja dopolnjena starost (obkroži): 12 13 14 15 16 17 let

3.) Stanujem v okolju, ki bi ga lahko opisal/a kot (obkroži črko pred odgovorom):

- a) podeželjsko naselje s hišami, kmetijami, polji
- b) manjše mesto z veliko zelenih površin (npr. s parki, travniki, gozdom)
- c) predmestje večjega mesta, kjer so tudi zelene površine (npr. parki, travniki, gozd)
- d) center večjega mesta (npr. Ljubljane, Maribora, Celja, Kopra, Novega mesta, Kranja, Murske Sobotne) z malo ali nič zelenimi površinami

4.) Našteti nekaj stvari. Razvrsti jih glede na to, koliko ti pomenijo. 1=najpomembnejša stvar, 2=malo manj pomembna, ... 7=najmanj pomembna. Številke dopiši na črte zraven stvari:

- a) sreča v ljubezni _____
- b) uspeh v šoli _____
- c) dober odnos med mano in starši _____
- d) dober odnos vseh ljudi do živali _____
- e) imeti veliko denarja _____
- f) biti zdrav/a _____
- g) imeti dobre prijatelje _____

! Če imaš doma hišno žival oziroma ljubljence, rešuješ vsa naslednja vprašanja. Če živali nimaš, rešuješ SAMO vprašanja od 11 do 16.

- 5.) V 1. stolpcu obkroži vrsto ljubljencev, ki jo imaš doma (možnih je več odgovorov),
 v 2. stolpcu obkroži, koliko imaš živali te vrste
 v 3. stolpcu dopiši na črto vrsto hrane, s katero ponavadi hraniš žival
 v 4. stolpcu dopiši na črto, koliko minut ponavadi nameniš posamezni vrsti živali na dan

Vrsta živali, ki jo imam doma (obkroži ali dopiši pod »drugo«):	Število živali posamezne vrste (obkroži):	Hrana, s katero ponavadi hranim žival/i (dopiši):	Čas, ki ga na dan namenim živali ali živalim določene vrste (dopiši v minutah):
pes	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
mačka	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
ptič	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
riba	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
hrček	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
morski prašiček	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
zajec/kunec	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
miš/podgana	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
činčila	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
konj	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
želva	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
kuščar	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
kača	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
pajek	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
paličnjak	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
drugo: _____	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min
_____	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 več	_____	_____ min

Pri naslednjih primerih preberi vprašanje, nato pa obkrožite črko pred ENIM odgovorom:

6.) Odpravljáš se na počitnice, ko izveš, da tvoja žival ne bo smela bivati v hotelu oz. kampu, kjer boste nastanjeni. Kaj storiš?

- Žival dam v oskrbo sorodnikom ali prijateljem.
- Žival v času počitnic pustim kje izven doma, se bo že znašla.
- Žival kljub prepovedi bivanja tam vzamem s seboj.
- Žival dam v hotel za živali.
- Ostanem doma.

7.) Ugotoviš, da je tvoja žival nenačrtovano breja. Kaj storiš?

- Žival pustim nekje zunaj doma, se bo že znašla. Saj ne morem skrbeti še za mladiče!
- Pustim, da žival skoti in mladiče uspavam ali dam uspavati.
- Pustim, da žival skoti in mladičem poiščem čim boljši dom.

8.) Tvoja žival je hudo zbolela in veterinar ti je rekel, da bo operacija stala 350.000 SIT, brez operacije pa ima žival le 20% možnost, da preživi. Kaj storiš?

- Žival dam operirati v vsakem primeru, tudi če bom moral/a med počitnicami delati, da plačam operacijo.
- Žival odpeljem domov in upam, da bo okrevala sama od sebe.

c) Žival dam uspavati. Nimam denarja za operacijo.

9.) Ko prideš domov, ugotoviš, da je tvoja žival našla in uničila tvojo najljubšo majico, ki je stala veliko denarja. Kaj storiš?

- a) Žival pretepem.
- b) Odreagiram povsem mirno in pospravim ostanke majice.
- c) Žival postavim pred vrata, saj je bila majica zelo draga.
- d) Začnem vpiti na žival.

10.) Tvoja žival je poginila. Kaj storiš?

- a) Pokopljem jo v gozdu ali na domačem vrtu in obiskujem njen grob.
- b) Truplo pustim pri veterinarju.
- c) Truplo vržem v smetnjak ali v WC.

Pri naslednjih primerih preberi vprašanje, nato pa obkrožite črko pred ENIM odgovorom:

11.) Opaziš človeka, ki surovo ravna z neko živaljo. Kaj storiš?

- a) Pokličem Društvo proti mučenju živali oziroma policijo.
- b) Stopim do človeka in ga prosim, naj preneha.
- c) Temu ne posvečam posebne pozornosti in ne storim ničesar.
- d) Stopim do človeka in se ga lotim s pestmi.

12.) Transport živali za zakol je velikokrat neprimeren (prevelika gostota živali v tovornih vozilih, neprimerna temperatura ob prevozu,...). Tvoje mnenje?

- a) Te živali so namenjene za meso, zato je vseeno, kako se jih prevažata.
- b) Morali bi jih prevažati v večjih tovornjakih in izboljšati razmere prevoza.
- c) Prevoz živih živali bi morali prepovedati in prevažati le meso v hladilnih tovornjakih.
- d) Živali ne bi smeli uporabljati za prehrano, kaj šele prevažati.
- e) Ne poznam tega problema.

13.) Na cesti si našel/našla ranjeno žival. Kaj storiš?

- a) Žival pustim tam, pomagal ji bo kdo, ki ji bo znal.
- b) Takoj pokličem Društvo proti mučenju živali in jim povem za žival.
- c) Žival poskušam čim prej pripeljati ali prinesiti k veterinarju.
- d) Žival rešim muk s prvo stvarjo, ki mi pride pod roke.

14.) Obstajajo farme, na katerih gojijo živali za krzno. Kaj meniš o njih?

- a) Gojenje živali v take namene bi morali prepovedati.
- b) Farme bi morali nadzirati tako, da bi morale uporabljati bolj humane metode gojenja in usmrtitev brez bolečin.
- c) Take farme so nujno potrebne, saj je krzno zelo modno.
- d) Ne poznam tega problema.

15.) Nekatera kozmetična in farmacevtska podjetja na živalih preizkušajo svoje izdelke. Tvoje mnenje?

- a) Testi so potrebni, saj drugače ne bi vedeli, kakšne učinke imajo izdelki na človeka.
- b) Testirali bi lahko samo zdravila, kozmetike pa ne.
- c) Testiranje na živalih bi morali povsem prepovedati, saj obstajajo tudi drugačne metode (npr. na tkivih in z računalniškimi simulacijami).
- d) Ne poznam problema.

16.) Sosedov pes veliko laja, pogosto tudi ponoči. Kaj storiš?

- a) Stopim do soseda in mu rečem, naj umiri svojega psa.
- b) Temu ne posvečam posebne pozornosti, ker me lajež ne moti.
- c) Psa poskušam odstraniti, ga kam zvabiti in pustiti tam.

Priloga B:
Primer učnega lista

Tretji razred
Žuželke/pajki
Naravoslovje

Ime _____

Žuželke vplivajo na naša življenja tako na dober kot na slab način.
Ugotovi, ali so spodnji načini dobri ali slabi.
Zapiši »dober« ali »slab« za vsako izjavo.

1. Prenašajo bolezni. _____
2. Oprašujejo pridelke. _____
3. Uničujejo škodljivce. _____
4. Uničujejo pridelke. _____
5. Razgrajujejo živalske in rastlinske odpadke. _____
6. Uničujejo les. _____

Napiši tri koristne žuželke in tri škodljivce:

Koristne žuželke:

1. _____
2. _____
3. _____

Škodljivci:

1. _____
2. _____
3. _____